

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Age Kilter

**KOOLIKIUSAMINE VÕI AGRESSIIVSED
SOTSIAALSED SUHTED VIIENDATES JA
SEITSMENDATES KLASSIDES RAPLA JA
PÄRNU KOOLIDE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Anu Aunapuu
Kaasjuhendaja: Kandela Õun

Pärnu 2015

SISUKORD

Sisukord	2
Sissejuhatus	4
1. Koolikiusamine ja sotsiaalsed suhted	7
1.1. Koolikiusamise võrdlus varasemate aastate ja tänapäevaga	7
1.2. Koolikiusamise erinevad seosed laste arenguga	9
1.2.1 Sotsiaalsete oskuste ja konfliktide seosed koolikiusamises	9
1.2.2 Suhtlemisoskuste ja gruppide mõjud kiusamisele.....	13
1.3 Laste arengu käsitlemine	17
1.4. Koolikiusamise vastased programmid ja lapsi kaitsevad seadused Eestis.....	21
2. Uurimus koolikiusamisest rapla ja pärnu üldhariduskooli õpilaste teadmistes.....	26
2.1. Uurimusküsimused, meetod ja valim	26
2.2. Uurimuse läbiviimine.....	27
2.3. Uurimistulemuste analüüs	28
2.3.1. Õpilaste teadlikkus koolikiusamisest	28
2.3.2. Õpilaste kiusatavus.....	29
2.4. Koolikiusamise vormid uuringus osalenud koolides	31
2.4.1. Õpilaste kiusatavus ja kiusamise sagedus	31
2.4.2. Õpilase käitumine kiusamise korral ja abi saadavus.....	35
2.4.3. Õpilase reageerimine, kui kaasõpilast kiusatakse	37
2.5. Õpilaste ettepanekud koolikiusamise leevendamiseks/ ennetamiseks koolis	39
2.6. Arutelu, järeldused ja ettepanekud	40
Kokkuvõtte	43
Viidatud allikad.....	45
Lisad	48
Lisa 1. Ankeetküsitlus	49
Lisa 1 järg.....	49

Lisa 2. Õpilaste ettepanekud koolikiusamise leevendamiseks	51
Summary	52
Lihlitsents	54

SISSEJUHATUS

Koolikiusamise teemalisi uuringuid ja projekte leidub üsnagi palju, mida aastakümneid tagasi ei tehtud, kuigi koolides on esinenud sellist käitumist läbi aegade. Avalikkusele kajastatakse meedias järjest sagedamini alaealiste probleeme seoses koolis õpilaste agressiivse käitumisega koolis. Koolikiusamine erinevates vanuseklassides on problemaatiline ja järjest süvenev. Varasemal ajal on Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskond aastate jooksul läbi viinud sellealaseid uuringuid ja koolides on läbi viidud erinevaid projekte, et tõkestada või leevendada koolikiusamist.

Meedia kajastab problemaatilisi olukordi tihti ületähtsustatult ning -paisutatult. Selline kajastus mõjub negatiivselt lastele, suunates neid halvale teele. Antud töös uuritakse õpilaste vanuselisi ja soolisi erinevusi eri arenguetappides ja koolikiusamise olukorda koolides, tuginedes õpilaste arvamustele. Võib-olla ei saagi enam nimetada antud olukorda kooliskiusamiseks, vaid pigem agressiivseks sotsiaalseks problemaatiliseks käitumiseks, mida see tegelikult ongi.

Eesti koolid on panustanud koolikiusamise tõkestamiseks erinevatesse meetmetesse, mis on andnud teatud tulemusi füüsilise vägivalla tõkestamise puhul, kuid vaimset vägivalda suudetakse takistada minimaalselt. Meediakajastuste ja erinevate autorite väljaannete põhjal võib järeldada, et on süvenenud ja sagenenud verbaalne ja vaimne vägivald, mis väljendub järjest enam noorte suitsiidiohvrite arvu kasvus. Põhjusi võib leida erinevaid, näitena võib tuua keskendumise füüsilisele vägivallale, vähese pedagoogide ja sotsiaaltöötajate usaldatavuse ja märkamise, sotsiaalse võrgustiku puudumise, vähese koostöö erinevate institutsioonide ja vanemate vahel jne.

Antud lõputöö eesmärk on kindlaks teha Rapla ja Pärnu linnade üldhariduskoolide viiendate ja seitsmendate klasside õpilaste teadlikkus ja tõlgendused koolikiusamise

olemusest ning vanuselised ja soolised erinevused selles. Teoreetilises osas keskendutakse laste sotsiaalsete oskuste, grupi mõjude ja perekonna vahel. Uuringu tulemused aitaksid Pärnu ja Rapla üldhariduskoolide personalil rohkem keskenduda koolikiusamise ennetamisele ja tõsta laste teadlikkust. Uurimustulemused aitavad vajadusel rakendada uusi või täiendada probleemkäitumist ennetavaid meetmeid.

Uurimuse kaudu otsitakse töös vastuseid kolmele uurimisülesandele:

- tutvuda koolivägivalda puudutavate mõistetega ja koostada temaatiline raamistik;
- kirjeldada, millised on 10-11 ja 13-14 aastaste laste arengufaasid;
- millised on laste sotsiaalsed ja psüühilised erinevused;
- kas sugu osutub määravaks käitumisprobleemide puhul;
- milline on vägivalda areng koolides Eestis;
- milline on koolivägivald õpilaste poolt vaadatuna;
- millised on võimalused koolides koolivägivalda vähendamiseks ja leevendamiseks;
- kuidas on seotud koolivägivald kodu ja ühiskonnaga;
- viiakse läbi õpilaste seas koolivägivalda puudutav küsitlus ja saadud andmeid analüüsitakse, et leida vägivalda soodustavaid ja tõkestavaid tegureid;
- uurimuse tulemustele tuginedes pakutakse välja erinevaid lahendusi hetke olukorra parendamiseks.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, millest teoreetilises peatükis tehakse ülevaade koolivägivalda võrdlusest 40-50 aastat tagasi ja tänapäeval. Leitakse seoseid koolikiusamise, lapse sotsiaalse arengu ja grupi tegevuste vahel. Tuuakse välja erinevaid hetkel kasutusel olevaid programme ja projekte koolides ning luukase ülevaade lapsi käsitlevatest seadustest. Töö teises peatükis antakse ülevaade uurimiseesmärgist, valimist, meetodist, uurimuse läbiviimisest ja analüüsist uurimisandmete põhjal. Arutelu ja järeldustega antakse ülevaade uurimuse tulemustest koolidele, et hinnata oma kiusamise vastaseid strateegiaid ja vajadusel sisse viia muudatusi.

Lõputöö koostamisel on lähtutud Tartu Ülikooli Pärnu kolledži „Üliõpilaste kirjalikud tööd“ metoodilisest juhendist, mis on välja antud Tartu Ülikooli Pärnu kolledži poolt 2012. aastal.

Peamised töös kasutatavad mõisted:

Koolikiusamine on psühholoogiline ja füüsiline agressiivne korduv tegevus koolides. (Kõiv,2003)

Agressiivsed sotsiaalsed suhted on negatiivse emotsiooniga inimsuhted. (Strömpl 2007, Krips 2010)

Põhiväärtused on austus, sallivus, hoolivus ja julgus. (Woolfson, 2004)

1. KOOLIKIUSAMINE JA SOTSIAALSED SUHTED

Antud peatükis antakse ülevaade koolikiusamisest võrdlusena 40-70 aasta tagused ja tänapäeva reageeringutest ning laste käitumisest Eesti koolides. Tuuakse välja seoseid koolikiusamise ja laste sotsiaalsetest suhetes, konflikti olemuse ja gruppide mõjude vahel koolis. Käsitletakse uuritavate vanuserühmade laste arengufaase ja tehakse ülevaade erinevatest ennetavatest programmidest Eesti koolides.

1.1. Koolikiusamise võrdlus varasemate aastate ja tänapäevaga

Koolikiusamine on Eestis toimunud juba aastakümneid. Varasematel aastakümnetel võeti antud käitumist kui laste omavahelist müramist ja jõuproovimist. Kui keegi suuremal määral vigastada ei saanud, ei sekkunud sellesse kooli personal ega ka lapsevanemad, rääkimata meediast. Teod, nagu kellegi tualettruumi lukustamine või asjade ära peitmine, olid igapäevased juhtumid koolis. Aastatel 1912-1913 kirjutab kirjanik Oskar Luts teoses „Kevade“ Tootsi koerustükkidest Kiire suhtes, mida tänases Eestis nimetatakse kindlasti "koolikiusamiseks". Ka koolitulistamine oli „Kevades“, kui Toots tulistas läbi sauna akna. Kuulates vanema generatsiooni, 40-50-aastaste või 60-70-aastaste meenutusi kooliajast, siis esinesid selle aja õpilastel samasugused käitumisprobleemid nagu tänapäeval. Seega negatiivset käitumist leidis koolis juba 1940-1970 aastail, kuid ühiskonna reageering tegudele on eri aegadel erinev. Sel ajal oli õpetajate autoriteedi tähendus ja volitused suuremad. Kui õpetaja lõi kaardikepiga õpilasele koerustüki eest vastu näppe või saatis õpilase karistuseks nurka seisma, peeti seda normaalseks. Täna sel päeval reageeritakse koheselt, kui õpetaja peaks füüsiliselt karistama õpilast. Olukord oleks näiteks järgmine: õpetaja vallandatakse ebasobiva käitumise eest, juhtumit arutatakse kohtus ja meedias kajastatakse seda kui kuritegu ja õpetajale määratakse kohtu poolt karistus. Olgugi, et õpilane ise oli süüdi, ärritades õpetajat ja kaasõpilasi, segades tundi ning eirates õpetaja poolt antud korraldusi.

Sellised juhtumeid esineb koolis tänapäeval üsna sagedasti. Näiteks hiljuti ilmunud Õhtulehe artikkel „Õpetaja karistas ulakat poissi „kõrist kinni ja rusikas nina alla““. Antud lugu on tuntavalt üle paisutatud ja avaldab negatiivset mõju artiklit lugenud õpilastele. Kuna lapsevanemad survestavad kooli ja nõuavad õpetaja karistamist antud käitumise eest, siis õpetaja vaenuliku kajastuse tõttu meedias tunnevad õpilased, et käitumiseid õigustatult. Tihti ongi vägivalda- ja kiusamisjuhtumite puhul raske juhtumist aru saada ja enamasti saavad karistada täiskasvanud ja õpetaja.

Selleks, et lapsed tunneksid end turvaliselt perekonnas, koolis ja ühiskonnas ning et neil oleks abi palumiseks kuhugi pöörduda, taasasutati 1988. aastal Lastekaitse Liit, kelle peamiseks tegevuseks on lastekaitse ja lasteõigused Eestis. Edasised arengud lastekaitse vallas jätkusid. 1991. aastal kui Eesti Vabariik ühines Lapse Õiguste Konventsiooniga. 1992. aastal võeti vastu Lastekaitse seadus ja alates 1998 aastast tegeleb Lastekaitse Liit ennetustöödega koolikiusamise vastu. (Lastekaitse Liit 27.12.2014)

Samal ajal tegeles haridusvaldkond omapoolsete arengutega koolivaldkonnas 1994. aastal Tartus ja 1999. aastal Pärnus palgati esimesed sotsiaaltöötajad koolidesse, et ennetada koolis laste käitumisega seonduvaid probleeme. Hakati koolitama ja palkama sotsiaalpedagooge koolidesse. 2001. aastal andis Tartu Ülikooli kirjastus välja Tiiu Kadajase esimese sotsiaaltööd puudutava raamatu koolidele „Koolisotsiaaltöö käsiraamat“. (Kadajas, 2001)

Koolikiusamise teemalisi ja keskkonnaga seotud uuringuid viiakse läbi igal aastal üliõpilaste, haridusministeeriumi, kohalike omavalitsuste, sotsiaaltöötajate ning koolide sotsiaalpedagoogide poolt. Üliõpilaste tööde avalikustamiseks on tehtud internetis oma keskkond ENI (Eesti Noorsoo Instituut), kus võib leida alates 2000. aastast erinevaid kooliteemalisi uuringuid.

2000, 2005 ja 2011. aastail viis Pärnu linnavalitsuse linnasotsioloog koostöös TÜ Pärnu Kolledžiga läbi uuringu „Probleemid koolides“, millega sooviti ülevaadet saada, millises ulatuses on levinud koolivägivald ja milles see seisneb Pärnu koolides. Marjapuu 2011 aastal läbi viidud uuringust selgub, et koolivägivalda ohvriks langevad lapsed kahel põhjusel: vaesus ja kodune probleemne suhtlemine vanematega. Kui kõik

on peresuhetes korras, ei ole laps koolikiusamise ohver, aga kui vanematega on suhtluses probleeme, siis võib ka laps sattuda koolikiusamise ohvriks. Samuti selgub antud uuringus, et enim kasutatavaid kiusamise liike on norimine, lõõpimine ja teised verbaalsed kiusamise viisid. Uuringu tulemusena võib ka aru saada, et tänapäeval lapsed ei suuda suhtlusingis eristada enam sõpra ja tuttavat. Suhte tasandil õpilased hindavad kõige kõrgemalt vanemaid ja sõpru, kuid kõige madalamalt õdesid-vendasid. (Marjapuu, 2011)

1.2. Koolikiusamise erinevad seosed laste arenguga

Koolikiusamine on väga mitmekülgne tegevus, millel on palju erinevaid põhjuseid. Tartu- ja Tallinna Ülikoolide uurimustöodes on selgunud, et suurt rolli kiusamise põhjustes omavad sotsiaalsed oskused, konfliktid, perekond ning gruppide mõjud koolis.

Koolikiusamist tõlgendavad erinevad teadlased erinevalt. Kõiv nimetab koolikiusamiseks sellist negatiivset tegevust, mis on psühholoogiliselt- ja füüsiliselt agressiivne korduv tegevus koolides, millel on omased tunnusjooned (Kõiv, 2003).

1.2.1 Sotsiaalsete oskuste ja konfliktide seosed koolikiusamises

Sotsiaalsed oskused on peamised teadmised, millega inimene eksisteerib keskkonnas, kasutades selleks vajalikke õpitud oskusi. Laste sotsiaalsete oskuste puudumine on peamisi konfliktide tekitajaid koolides.

Sotsiaalsete oskuste põhialuseks on põhiväärtused. Selleks, et laps areneks normaalsete põhiväärtustega, peavad kolm põhilist arengufaktorit (bioloogilised, sotsiaalsed ja isiklikud arengufaktorid) paigas olema. Bioloogiliste arengufaktorite põhilisteks osadeks on pärilikud ja mittepärilikud faktorid. Sotsiaalseks arengufaktoriks on sotsiaalne ja kultuuriline keskkond, milles laps kasvab ja areneb. Isiklikeks arengufaktoriteks on aktiivsus ja õppimine. (Woolfson, 2004) Hazler on leidnud, et madalamate sotsiaalsete ja verbaalsete oskustega õpilastel on suurem oht sattuda koolikiusamise ohvriteks. (Hazler jt, 2001)

Haljaste on sõnastanud, et isikulised väärtused koosnevad sotsiaalsetest ja moraalsetest hinnangutest. Moraalsed väärtushinnangud koosnevad aususest, lugupidamisest iseenda ja teiste vastu, inimväärikusest ja hoolivusest. Sotsiaalsed väärtushinnangud koosnevad solidaarsusest, sallivusest, vastutusest, vabadusest ja demokraatiast. (Haljaste)

Shalom Schwartzi (1992) määratluse kohaselt on väärtused, veendumused või mõtted, mis on seotud soovitatavate tagajärgede või käitumisviisidega, konkreetsetes olukordades püsivad, suunavad käitumise, inimeste või sündmuste valikut ning järjestuvad suhtelise tähtsuse järgi. Selle tulemusena võib öelda, et inimene otsustab ja käitub ikkagi vastavalt enda tõekspidamisele. Lisaks saab järeldada, et mida varem suudetakse lapsele selgeks ja arusaadavaks õpetada väärtused ja põhitõed, seda paremini kasutab ta neid õigesti vastavates situatsioonides. Tähelepanu tuleb juba pöörata lasteaedades ja väikelastele.

Krips iseloomustab indiviidi negatiivset ja positiivset häälestust, järgnevalt tema poolset järeldused järeldused. Indiviididel, kes on negatiivselt häälestatud, on enamjaolt valed uskumused, mida nad on negatiivselt kogunud ning nad peavad edaspidi sellist käitumist normaalseks ja õiguspäraseks. Võib järeldada, et kiusajaid on kiusatud, nad peavad õigeks negatiivset käitumist, et saavutada oma eesmärgi. Positiivselt häälestatud indiviidid on arukad ning oma eesmärkide täitmiseks käituvad targalt, arvestades teiste inimestega ja nende tunnetega. Ehk siis ratsionaalselt mõtlevale inimesele on omased sallivus, paindlikkus, pettumuste talumine, ebakindlusega leppimine, loovus, riskijulgeus, teadlik mõtlemine ja huvi enda vastu. (Krips, 2010)

Paraku on viimasel ajal hakanud negatiivne häälestus muutuma üha enam domineerivaks. Põhjuseks võivad olla üha keerukamad peresuhted, kärgpered ja ühe või teise vanema vaheldumine (enamasti isade vaheldumine).

Lapse normaalsete põhiväärtuste (austuse, sallivuse, hoolivuse ja julguse) kujunemisel on Säde järeldanud, et kõige suurem osatähtsus väärtuskasvatuses omavad vanemad ja õpetajad. Kasvada saab ainult eeskujude toetusel. Oluline on, et kool ja kodu teeksid võimalikult palju koostööd lapse väärtuskasvatuses. Õpetajate kõige suurem roll õpilaste väärtuskasvatuses on koolis, kus lapsed veedavad enamus oma ärkveloleku ajast.

Klassis valitsev arusaam koolikiusamisest oleneb klaasijuhataja hoiakutest. (Säde, 2015)

Kui aga kodus valitseb agressiivne vaim ja negatiivne häälestus, pole loota kodupoolset tuge koolile võitlemaks kiusamise vastu.

Koolikiusamise ja kodu vaheline seos on ka Bancrofti ja Silvermani uurimuses olemas. Kui laps kogeb vaimset või füüsilist vägivalda kodus keskkonnas järjepidevalt, kandub selline käitumine koolikeskkonda üle. Lapsed, kes sellises keskkonnas kasvavad, tajuvadki, et vastav negatiivne käitumine on normaalne ja panevad pahaks, kui neile vastupidist väidetakse. Väide, et laps on kodu peegel, on sajand tagasi tõestatud. (Bancroft, Silverman, 2002)

Kiusamise olemus koolis oleneb suuresti kooli personali suhtumisest. Koolikiusamine võib esineda koolis õpilase ja õpilase, õpetaja ja õpilase, juhtkonna ja õpilase või õpetaja ja juhtkonna suhtlustasandil, mis võib väljenduda konfliktina. Kui kooli juhtkond ja personal on otsustavalt koolikiusamise vastu, siis koolis õppivad õpilased ja koolis töötavad inimesed tunnevad end kindlasti turvalisemalt.

Koolikiusamine on jõu kasutamine või agressiivne käitumine füüsiliselt (peksmine, nügimine, togimine jne) või verbaalselt (boikoteerimine, eiramine, mõnitamine, ahistamine jne) tahtlikult kellegi või millegi vastu. Võib esineda koolis kõigi eksisteerivate liikmete vahel (õpilased, õpetajad, juhtkond ja personal). (Astor, 1995; Gumpel; Meadan, 2000; Strömpl, 2007).

Ei saa märkimata jätta, et ka õpetajad võivad õpilasi kiusata.

Kiusamine koolis õpetajatelt õpilasele seisneb solvamises, karjumises, põhjendamatuses nõudmistes, alandamises, füüsilises rünnakus, näägutamises, hüüdnimede panemises (klassi kehvem õpilane), tõrjumises, ähvardamises jne. Kasutatakse sageli ebavõrdsust, väärkohtlemist, alandamist, piiritletud võimaluste loomist ja väärdistsipliini. Õpetajatepoolne kiusamine on tänasel päeval koolides verbaalne ja psühholoogiline. (Sharp, Smith, Paradisio, 2004; Kõiv, 2006:85)

Koolides esineb kiusamist ka õpilaselt suunatud õpetajatele.

Õpilastepoolsed õpetaja kiusamise liigid (Pervin, Turner 1998):

- teadlik õpetaja eiramine, ignoreerimine
- õpetaja vara kahjustamine
- narrimine, solvamine, mõnitamine
- verbaalne väärkohtlemine
- õpetaja kohta personaalsete märkuste tegemine

Eriarusaamadest olukordades tekitavad konfliktid, millest lõpptulemusena võib välja kujuneda vägivald. Konflikti ja vägivalda vahel asetseb olematu piir.

Lastevaheliste konfliktide põhjustajateks on enamasti eriarusaamad, erinevad väärtused ja uskumused. Sageli pole lastel vestluses olulised faktid, vaid nende väärtused ja uskumused. (Krips 2010). Konflikti võivad tekitada erinevad rahalised võimalused peredes.

Konflikt on vastuolu, võitlus, ühitamatus, pingesituatsioon, erinevuste lepitamatus ja suhe. Konflikt võib vallanduda pisiasjadest, arenedes ja muutudes kiiresti füüsiliseks rünnakuks. Kooliühiskonnas kajastub faktikonflikt, huvide ja väärtuste konflikt. Konflikti võib kasutada võimuvahendina, näidates üleolemist ja liidripositsiooni. Olukord ise harib lapsi sotsiaalsel tasandil, kuidas võidelda oma tõekspidamiste või teadmiste eest. Konfliktid on suhtlemisel väga olulised, tänu millele tekivad arutelud ja vaidlused. Lapsed või noored õpivad tundma üksteist ja leitakse alati kõigile sobiv lahendus küsimuste lahendamisel, kui suudetakse rahulikeks jääda. Muidugi on erandeid, kui laps murdub ega suuda konflikti käigus rahulikuks jääda ja võib rünnata füüsiliselt oponenti. Kättemaksuhimu on nii suur, et karistatakse koolikaaslast erineval moel väljaspool klassiruumi. Kahjuks, miinusena, konflikt ei õpeta lapsi arvestavamalt ja leplikumalt suhtuma üksteisesse. Sellest tulenevalt ongi tekkinud koolis kiusamine. (Krips 2010)

Paljud konfliktid saavad alguse eelarvamustest, mis tavaliselt on negatiivsed ja põhjendamatud. Näiteks kui klassi tuleb uus õpilane, on ta siis poiss või tüdruk, küsivad esimese asjana kaasõpilased: „Kust tuled ja miks sa tuled?“ Eelnevalt on grupp juba

moodustanud eelinfo põhjal oma arvamuse. Kui uue õpilase vastused on ebasobivad kollektiivile, toimub esimene konflikt ja seni jätkub konfliktide jada, kuni õpilane suudab ennast tõestada või õigustada, millega teenib grupi heakskiidu. Eelarvamuste muutmine on sageli konflikti lahenditeks. (Lehtsaar 2008).

Sellised eemaletõrjumised gruppide poolt, tekitavad negatiivseid emotsioone nagu viha, raev ja põlgus õpilastele, keda eiratakse.

Viha on stressiväljund, mis peidab endas abitust ja mis koosneb viiest liigist:

- Soov olla teistest parem – muudab inimese südametuks;
- Rahulolematus – kustutab elumõtte ja eluisu;
- Ülinõudlikkus – nõrgestab eesmärgikindluse;
- Sundolukord – muudab inimese orjaks;
- Vastumeelsus – tõkestab arengut.

Väga suur mõju agressiivse käitumise arengule lapse käitumisnormides on ühiskonnal ja perekonnal. Agressiooniks nimetatakse, kui teist isikut füüsiliselt või vaimselt kahjustatakse, mis ei esine juhuslikult, vaid on teadlik ja järjekindel tegevus. Agressiivsetel lastel on väga madal empaatiavõime. Kui agressiivne inimene tunneb kaasa oma ohvrile, siis järgmise rünnaku ajal on ründaja juba leebem. (Niiberg, Urva, 2009) Ka ebaõpilaslik keelekasutus ja ropendamine on agressiivse käitumise väljund.

Sotsioloogid ja psühholoogid Jaapanis on uurinud ja teinud järgmised avastused:

- Ropendamine on ühiskonna kriisi peegeldus.
- Sülitamine maandab koolipingeid.

Selliste järelduste põhjal saab ühiskonda vaadeldes hinnata inimeste vaimse tervise olukorda. (Niiberg 2004) Laste käitumine koolides peegeldab ühiskonna hoiakuid.

1.2.2 Suhtlemisoskuste ja gruppide mõjud kiusamisele

Suhtlemine ja gruppide tegevus on koolis igapäevased ja loomulikud lahutamatud koolielu osad. Suhtlemisest oleneb koolikiusamine, mis võib väljenduda ka

grupiviisiliselt ühe õpilase tõrjumises ja eiramises, mis on koolikiusamise raskeim vorm.

George Watson (1998) on väitnud, et koolivägivald on õpilaste käitumisprobleem, mis koosneb inimsuhetest ja mis ei teki tühjast kohast. Inimsuhete aluseks on õpitud suhtlemisoskus. Koolides esineb kõige sagedamini verbaalset suhtlemist ja psühholoogilist kontakti. Sõnadega toimub verbaalne suhtlus ja žeste kasutades mitteverbaalne suhtlus. (Krips 2010)

Suhtlemist õpetavad lapsele eelkõige vanemad, keda matkitakse, jäljendatakse ja kelle kaudu laps mõistab, mis on õige ja mis on väär. Lapsi õpetab enam vanemate käitumine kui rääkimine. Laps areneb eelkõige selle kaudu, mida ta emotsionaalselt kogeb ja tajub. Suhtlemisoskused koosnevad sotsiaalsetest, interpersonaalsetest ja emotsionaalsetest oskustest. Sotsiaalse suhtlemisoskuse omadused aitavad hinnata situatsiooni olemust ja anda hinnangut, millest lõpptulemusena saab isik teada, kuidas vastavas situatsioonis või olukorras käituda. Suhtlemisoskus koosneb omakorda sooritamisoskusest ja tõlgendamisoskusest. Kui sotsiaalsed- ja suhtlemisoskused on nõrgad, tekivad tõrked kommunikatsioonis, mille tulemusel esinevad konfliktid ja arusaamatused. (Kera 2004)

Suhtlemisel manipuleerimist ja motiveerimist kasutades väljendab isik suhtumist vestluspartnerisse kui objekti, kellel puudub õigus ja kes pole võrdne. Manipuleerivad vestlused on allutavad ja negatiivse suhtumisega. Sellise kõne põhifraasideks on "sa pead", „sa ei tohi“ jne. Sagedased kasutajad on vanemad, õpetajad ja juhid. Manipulaatoriks nimetatakse isikut, kes ennast maksma pannes kasutab oma huvides ja/või kontrollib nii iseennast kui ka teisi nagu asju, et ennast maksma panna. Motiveeriva väljendusega saavutatakse palju suurem tulemuslikkus ja vestluspartneri vaba tahe käituda soovituslikult. Ei toimu sunniviisiline suunamine, vaid lastakse vabal tahtel valida ning otsustada. Motiveerimisega suunatakse inimene vastutama. Vastutustunne on aga inimese sisemine vajadus toimida mingil viisil. Oluline on vestluspartnerile või lapsele selgeks teha, miks konkreetne tegevus on vajalik ja kes sellest võidavad. Sellise tegevusega saavutatakse probleemideta eesmärk, olukord on õpetlik ja tekitab kuuluvuse tunnet. (Krips 2010)

Suhtlemisel peetakse oluliseks teise inimese tajumist. Tajumine on meeleorganite kaudu saadud informatsioon, mida kasutatakse kujundliku pildi loomiseks. Tähelepanek on inimesel valikuline, seevastu aga nägemine, kuulmine ja haistmine on olenemata inimese tahtmisest või valikutest pidevalt toimuv tegevus. Teise inimese tajumine ja selle põhjal tehtavad hinnangud pole objektiivsed. Paratamatult on hinnang subjektiivne ja sõltub hindajast. (Letsaar 2008)

Tihti on klassiruumid kitsad, õpilasi aga palju ja iga liikumine võib põhjustada tõuklemist ja halvaksapanu.

Palju loeb suhtlemisel distantsti pikkus, kui hästi ja mugavalt vestluspartnerid ennast tunnevad. Laste puhul juhtub sageli, et konfliktide alguseks ongi just vale distantsti valimine või ruumi väiksuse tõttu pole võimalik distantsti valita. Keegi rääkis liiga lähedalt või läks mööda riivates. Lastel on privaatruum väga oluline ja kui sinna sisenetakse kutsumatult, järgneb sellele reageering. Samuti on suhtluses žestide kasutamine ehk kätega vehkimine ja kõikumine ärritavad lastele. Psühholoogiline kontakt on positiivse suhtumisega. Lastele õpetatakse läbi psühholoogilise kontakti kannatlikkust, hoolivust ja mõistmist. Agressiivselt ja negatiivselt käituvad lapsed või noorukid mõtlevad üsna sageli enesekeskselt. (Brummer, Enckell 2007; Rogers 2006) Enesekesksus on kinni vanuses, ealistes eripärades ja puberteedias.

Psühholoogiline kontakt on gruppides omavahelistes suhtlustes põhitasand. Grupiliikmete vaheline suhtlusdistant on lühem kui üksikindiviididel. Gruppide vahelise distantsti puhul on samuti suhtlemise distant oluline.

Grupi seos koolikiusamisega on omavahel tugevalt seotud. Kiusamise protsessis osaleb kolm osapoolt: kiusaja, ohver ja kõrvalseisjad. Kiusajad on targad, mitte-nii-targad ja kiusajaist ohvrid. Ohvriks võib langeda iga õpilane, kellel puudub mingi grupi tugi või ta erineb teistest kaasõpilastest mingil moel. Kiusamisse positiivselt suhtuvad kõrvalseisjad on olulised osapooled, ilma kelleta ei tule kiusamisel lõppu. (Sullivan jt. 2012)

Koolikiusamise vastu võitlemises on tähtis kõrvalseisjate mõtteviisi muutmise kiusamise vastasteks. Kui kiusajate kõrvalt langevad ära kõrvalseisjad (kes justkui

toetavad kiusajate tegevust), muutub kiusaja tegevus vähem atraktiivseks ja kiusatav on julgem enda eest välja astuma.

Grupp on omavahel suhtlevate ja vastastikusel sõltuvuses olevate inimeste kooslus, mille liikmetel on ühine eesmärk, maailmavaade ja arusaam: arendades sotsiaalseid tõlgendusi, sotsiaalseid suhteid ja sotsiaalseid eesmärke ning tekitades liikmetes ühtse kuuluvustunde. Grupp läbib moodustamisel mitmeid erinevaid etappe: moodustamise-, konflikti-, normaliseerumise- ja koostööetapi. Õpilaste poolt gruppide moodustamisel on suur roll klassijuhatajatel, õpetajatel ja kooli personalil. Kõige suuremat rolli mängib klassi üksmeel. Klassijuhataja rolli põhieesmärgiks on luua konkreetsetes klassis üksmeel ja head sotsiaalsed suhted. Üksmeele hoidmiseks kasutavad klassijuhatajad klassisiseste ürituste ja reisi organiseerimist, kaasates õpilasi organiseerimise protsessi. Nende saavutamiseks vajavad õpetajad head suhtluse ja organiseerimise oskust. Grupi koostöö on meeskonnatöö, kuhu on kaasatud õpilased, õpetajad ja kogu kooli personal. Koolikeskkond on üks suur grupp, mis koosneb paljudest klassigruppidest, mis omakorda võib koosneda ühest või enamast grupist. Seega koolikeskkond toimibki grupimõjudel. (Väin 2011)

Õppimine ja õpitulemused grupis on omavahel seotud. Kooliühiskonnas moodustuvate gruppide mõju on kahesugune, kas negatiivne või positiivne. Klassides moodustuvad eeskujulike õpilaste grupid ning keerulise käitumisega õpilaste grupid. Eeskujulike õpilaste grupi siht on olla parimad igas aines, püüeldes koos selle saavutamise poole, saades õpetajatelt tunnustuse kiitust. Vastupidiselt toimib negatiivsem grupp klassis, kes saavutavad õpetajate tähelepanu laimuse näol ja probleeme tekitades. Ideaalne grupp koolikeskkonnas oleks, kus on klassist moodustunud üks ühtne grupp. Selline grupp on arvestav, edasipüüdlis ning sotsiaalselt hästi arenenud. Õppimine ühtses grupis on toetav ja arendav, edendab omakasupüüdmatust, arendab kriitilist mõtlemist, tolerantsust, avatust, austust, organiseerimisoskust ja probleemide lahendamise oskust. Negatiivsena koolikeskkonnas toimuvad erinevate gruppide erimeelsused ja nendevahelised konfliktid. Indiviididevahelised konfliktid on üksteise mittemõistmisest tingitud, samad põhjused ka gruppidevahelistel konfliktidel. (Jarvis, Holford, Griffin, 2004, Väin 2011) Kuna õpilased on väga erinevad ja erinevatest kodudest, mis on

erinevate väärtushinnangutega, siis leidub harva ideaalselt ja ühtlaselt toimivat gruppi. Suur tähtsus on grupijuhil ja klassijuhatajal.

Võib järeldada, et mida osavam suhtleja seda suurema tõenäosusega võetakse ta gruppi omaks ja noorukil ei ole suurt ohtu langeda kiusamise ohvriks. Samas on positiivne, kui õpilastel on hästi arenenud sotsiaalsed suhtlemisoskused ja moodustub grupp või klass, kus üheskoos on lihtsam võidelda negatiivsete mõjude vastu, sealhulgas ka koolikiusamise vastu. Klassi suuruse grupi moodustamisel on suur roll klassijuhatajal ja tema hoiakutel. Mida rohkem selliseid gruppe koolis on, seda lihtsam on võidelda koolikiusamise vastu koolis.

1.3 Laste arengu käsitlus

Kiusamise peamisteks põhjustajateks koolis on ka laste erinevad füüsilised, vaimsed ja sotsiaalsühholoogilised arengutasemed.

Erinevate teadlaste, arstide ja uurijate arvamused vanuste ja erinevate arengutasemete kohta on väga erineva tõlgendusega. Noorem kooliiga on 7-11 aastat ja keskmine kooliiga 11-15 aastat. Silvia Kera ja Tallina Lastehaigla doktor Kadri Mouni nimetavad nooremat kooliiga *kainikueaks* ja keskmist kooliiga *murdeeks*. Brummel ja Enckell 2007. aastal nimetavad nooremat kooliiga *latentseid-* ja keskmist kooliiga *eelnooruse* etapiks. Piaget' järgi on noorem kooliiga 7-11-aastastel *konkreetsete operatsioonide periood* ja keskmine kooliiga *formaalsete operatsioonide periood*, mis algab 12. eluaastast. Enim kasutuseloleva sõnana võib ära mainida *murdeiga* ehk *puberteeti*, mille puhul võib ka järeldada, et selle ea määratlemine on üsna keeruline. Puberteediiga nimetatakse inimese arengus seksuaalse küpsuse ja muutuste perioodiks. Alates 10. eluaastast kuni 16. eluaastani võib nimetada *murdeeks*. (Kera, 2004).

Nooremas koolieas 7-11 arenevad tahtejõud, töökus ja füüsiline areng. Lapsed on mängulised, uudishimulised ja emotsionaalsed. Suhted eakaaslastega muutuvad olulisteks. Tahetakse ja üritatakse jäljendada autoriteetseid, endast vanemaid, inimesi. Käitatakse vastavalt vajadusele, et vältida laitusi, täidetakse kohustusi, ollakse püüdlidud ja üritatakse teenida kiitust, et vältida alaväärsustunnet, nii mainib ka Erikson

psühhosotsiaalse arengu järgus 7-11-aastaselt lastel. Selles eas lapsed on kriitilised enda ja teiste inimeste suhtes, kahtlemine ja ebakindlus on kergelt esile tõusvad, millega kaasnevad ebasobivad käitumisnormid, ropendamine ja äkkviha. Tähelepanuvõime hajub ning laps vajab vaheldusrikkust töödesse, head juhendamist ja kannatlikkust täiskasvanute poolt. Laste mõtlemine on muutunud konkreetsemaks, nad oskavad loogiliselt mõelda, leida põhjuseid, tagajärgi ning seoseid. (Kera, 2004; Mouni 2010).

Huvi iseenda vastu kasvab järkjärgult kuni murdeeni, kus õpitakse tundma enda keha ja suguelundeid. 11-12-aastatel areneb eriti jõudsalt lihassmassi töövõime ja kehakaal. Selles vanuses kasvatakse pikkust ja tugevust ning poiste ja tüdrukute füüsiline areng on ühel tasemel. Selles eas on poistel esindatud füüsiline vägivald ja tüdrukutel pigem varjatud ja verbaalne vägivald. Koolist ja keskkonnast tingituna võivad lastel nooremas eas esineda kõhuvalu, peavalu ja jäsemete valu, mida nimetatakse kasvuvaludeks.

Keskmist kooliiga nimetab Erikson järgnevalt: identiteedi kujunemine vs identiteedi segadus. 11-15-aastaselt muutuvad noorukid täiskasvanulikumaks, nad arenevad isiksusteks, toimuvad füüsilised muutused, tunnetuslik ja võimete areng. Areneb abstraktne mõtlemine ja mälu maht suureneb. Esineb tõrksust, meeleolukõikumist, vähest enesevalitsemist ning enesekriitikat. Muutuvad ka suhted täiskasvanutega ning eakaaslastega, grupi mõju on suur. Taotletakse iseseisvust, otsitakse tugevaid emotsioone, vaheldusrikast elu ning tehakse ekstreemsusi, et rahuldada uudishimu. Selles eas kujunevad sotsiaalsed hoiakud, suhtumine iseendasse ja stabiliseerub iseloom. Muutub teiste inimeste tajumine, kasvab isikuline erinevus. Käitatakse oma printsiipide ja tõekspidamistele vastavalt ning üritatakse austada teiste põhimõtteid. Ka suhted täiskasvanutega ja õpetajatega muutuvad, kuna hinnatakse asju ja olukordi uute kriteeriumite järgi, tekib uus õige- ja vale arusaam. Kujuneb täiustatud identiteet. Sigmund Freud leidis oma uurimustes, et lastevanematel on murdeas noorukit raske mõista, kuna noorukid armastavad ja vihkavad oma vanemaid üheaegselt, lihtsam on suhelda lastega avameelselt. (Kera, 2004; Pinker, 2008; Mouni, 2010) Kuna areng on sel perioodil keeruline, on ka suhted keerulised ja otsiva iseloomuga.

13-14-aastatel lastel arenevad vastupidavuse tase, kuigi väsimust tekib kuni kaks korda kiiremini kui näiteks täiskasvanutel. Füüsilise arengu poolest toimub murdeas

tüdrukute ja poistel arengu erisusi. Dr. Kadri Mouni (2010) esitluses on mainitud, et 13-14-aastaste tüdrukute füüsiline areng seiskub või langeb tagasi. Poistel toimub järjepidev füüsiline areng kuni 16 eluaastani. Erisuse põhjustajateks võib nimetada tütarlaste varajast arenemist naiselikumaks, ilmnevad menstruatsiooni tsüklid ja karvkatte kasv. Poistel seevastu toimub suguline areng hilisemas eas. (Murdeiga... 2015)

Keskises koolieas olevatel tütarlastel esineb depressioonilaineid, söömishäired, keelatud ainete tarvitamist (narkootikumid, sigaretid, alkohol) ja ekstreemsemal juhul alaealiste rasedus.

Laste käitumist saab ka eristada soolistel eripäradel. Bioloogiliselt ei eristata sooliselt agressiivsust, vaid see on sotsiaalsest kasvatuses ja kehtestatud normidest. Tüdrukutelt oodatakse või eeldatakse stabiilsemat ja tasakaalustatumat käitumist. Erisusi on ka agressiivsuse väljendumises tüdrukutel ja poistel: tüdrukutel grupiviisiliselt, mis koosneb omavahelistest suhetest ja poistel üksikindviididena. Tüdrukud lahendavad samasooliste vahelisi probleeme lähtudes grupi normidest, aga poisid otsivad võitjaid. 9-10-aastaselt on tüdrukud enesekindlamad, kuid hiljem kolmeteistkümnelt, neljateistkümnelt on ärritunud ja ebakindlad. Poistel aga esineb ebakindlus ja ärritatus alles neljateistkümnelt ja kuueteistkümnelt aasta vanuselt. (Pinker 2008) Siit saab ka järeldada, miks tüdrukute puhul esineb rohkem verbaalset kiusamist. Poistel aga esineb enamasti füüsiline vägivald, sest nemad tahavad olla võitjad.

Kvantitatiivsete arengute erinevused: 11-12-aastased tüdrukud on keskmiselt 150 cm pikkused ja 38 kilogrammi rasked. 13-14-aastased tüdrukud on keskmiselt 161 cm pikad ja 48 kg rasked. Poiste keskmised kasvunäitajad on 11-12-aastaselt 148 cm pikkused ja kehakaaluga 38 kilogrammi ning 13-14-aastaselt 160 cm pikkused ja 47-48 kg raskused. (Hopsti 23.01.2014)

Murdeeas noor on huvitatud oma välimusest, vastassoost, eakaaslastest ja võivad esineda ka esimesed seksuaalsed kogemused, toimuvad armumised ja tundepehangu. Selles eas noor on eriti aktiivne omaealiste seltskonnas. Poisid arendavad endas

omadusjooni, mis peegeldavad mehelikkust ja tüdrukud arendavad endas omadusjooni, mis, mis peegeldavad naiselikkust.

Murdeas 8-16-eluaastaste tüdrukute areng algab rindade ja karvkatte kasvuga. Selles eas võtab tüdruku keha naiseliku kuju, kuna rasvkate naha all kasvab. Tekivad vistrikud ehk akne, nahk muutub rasusemaks. Muutuvad suguelundid, algab menstruatsioon. Selles eas võib muutuda tütarlaps võrdlevaks, häbelikuks ja kohmakaks. Tunnetest arusaamine ja nendega toimetulek on stressirohke, esineb palju meeleolu kõikumist. Selles eas noorest hoolivast ja eeskujulikust neiust võib üleöö saada ükskõikne, ärrituv ja negatiivse maailmavaadetega tüdruk. Puberteet väljendub igal tüdrukul erinevalt, kes muutub mässumeelseks, hoolimatuks, samas on ka vastupidiseid reaktsioone, kus sõjakast tüdrukust saab murdeas tasakaalukas ja leplik neiu. Seksuaalse arenguga kaasneb tähelepanu vastassugu poolele. (Preuschoff 2004)

Murdeas ehk 11-16-aastaste poiste areng on samaealiste tütarlaste arengust 1-2 aastat maas. 13-aastaselt on poisid väga ebakindlad ja selle varjamiseks rõhutakse käitumisele ja riietumisstiilile. Selle eas on poistel kõige intensiivsem areng ja kehaga toimuvad muutused võivad segadusse ajada. Seksuaalne areng on astmeline, tundlik ja mitmekihiline. Ei kanta hoolt hügieeni eest, ollakse väsinud ja tahtetud. Ööpäeva rütm on sassis ja koolis võib tekkida probleeme. Selles eas noormees sõltub liialt sõpradest ning tal võib puududa nende suhtes kriitikameel. Nad tunnevad suurt huvi seksi vastu. Käitumise ja sotsiaalsete oskuste poolest oskavad selles eas noormehed mõista oma tundeid ja oskavad neid hästi väljendada, on tavaliselt positiivselt meelestatud, mõistavad erinevate tegude tagajärgi ja tajuvad pettumusi ning nende talumiseks vajavad tuge. (Cocciatore, Koiso- Kanttila 2008).

Seosed on olemas koolikiusamises vanuse ja ealise arengu vahel. Nooremad õpilased on füüsiliselt ja vaimselt vähem arenenud. Sellest tingituna on suurem eeldus kalduda koolikiusamise ohvriks või olla ise kiusaja, kuna arengu tase õpilastel on ebahühtlane. Juhtub ka nii, et nooremas eas ollakse kiusatav. Arenedes füüsiliselt tugevamaks ja pikemaks hakatakse ise kiusajaks, tegemaks just kui tagasi oma kunagisele ohvri rollile.

1.4. Koolikiusamise vastased programmid ja lapsi kaitsevad seadused Eestis

Üheksakümne aastate jooksul on Eestis astutud erinevaid samme, et ennetada ja vältida koolikiusamisega ning kaitsta lapsi perekonnas, koolis ning ühiskonnas. Koolides kasutatakse erinevaid programme näiteks Kiusamise vaba kool „KiVa“ ja Tugiõpilaste Oma Ring Eestis „Tore“, mille eesmärkideks on vältida koolikiusamise ja vägivalda vastu, kaitstes õpilasi koolides. Eesti Vabariigi poolt on kehtestatud erinevad seadused ja määrused laste kaitsmiseks

„KiVa“ on Soomest pärit uuenduslik kiusamisvastane programm, mille väljatöötamisel on aluseks võetud uusimad kiusamisalased uuringud ja varasemate programmide kogemused. „KiVa“ on loodud spetsiaalselt koolikeskkonna jaoks, millel on neli kesksel tunnusel:

- mitmekülgsed praktilised materjalid;
- virtuaalne õpikeskkond;
- rühma kõigi liikmete mõjutamine;
- terviklik lähenemine.

KiVa programm koosneb kolmest moodulist: 1. moodul on 6-7-aastastele lastele; 2. moodul on 9-11-aastastele ja 3. moodul on mõeldud kasutamiseks pärast üleminekut keskastmesse. Selle programmiga ei ole võimalik liituda üksikul indiviidil või klassil, vaid ainult tervel koolil, sealhulgas ka lapsevanematel. Selleks, et koolis uuendused toimiks, luuakse töörühm, kes hakkavad läbi viima küsitlusi, jagama selgitusi, tegema rühmatöid ja vestlema individuaalselt õpilastega ning personaliga. (Salmivalli jt. 2013)

„Tore“ programm ehk Koolirahu mudel on samuti pärit Soomest. Mille on loonud Soome õpilased ning Mannerheimi Lastekaitse Liit. Koolirahu hakati juurutama 1990. aastate alguses ning sellest on saanud Soome koolisüsteemis mitteamalase hariduse tugevdamise nurgakivi.

1999. aastal algas Eestis Koolirahu programm, mille algsed liikmed olid Eesti Noorsootöö Keskus, MTÜ T.O.R.E. (Tugiõpilaste Oma Ring Eestis), Eesti 4H ja Eesti

Õpilasmavalitsuste Liit. Tegevusaastate jooksul liitusid programmiga veel Noored Kotkad, Gaidide Liit, Eesti Noorteühenduste Liit, Lastekaitse Liit, Eesti, Euroopa Noored, UNICEF, Eesti Politsei, MTÜ Naabrivalve ning koolivalve. Alates 2008. aastast kuni tänaseni on Lastekaitse Liit Koolirahu programmi eestvedajaks ning kasvanud on nii koostööpartnerite kui ka liitunud koolide arv.

Koolirahu eesmärgiks on saavutada sõbralik koolikeskkond. Programm toetab kooli enese initsiatiivi koolikeskkonnast tulenevate probleemide lahendamisel, propageerides rõõmsameelset ja turvalist koolikeskkonda, kus kõigil on meeldiv olla.

Koolirahu programmi püüdlus on koolielu:

- kus õpitakse tundma ennast ja oma kaaslast;
- kus sõbralikus ja sallivas õhkkonnas võib avaldada oma mõtteid ja tundeid;
- kus on ühtekuuluvus ja keegi pole tõrjutud;
- kus pahandustesse ja arusaamatustesse suhtutakse rahulikult ja lahendusi otsivalt;
- kus kõikide omaalgatuslikkus on soositud;
- kus kõikide õpilaste ja õpetajate koolimotivatsioon on kõrge.

Programm on suunatud õpilastele, õpetajatele ja ülejäänud koolipersonalile, samuti lastevanematele ning erinevatele koolikeskkonnaga seotud huvigruppidele. (TORE 13.12.2014)

Eesti seadustest ja regulatsioonidest koolikiusamisega seotult sätestavad õigused ja kohustused koolile, vanematele ja lastele:

- Eesti Vabariigi Põhiseadus
- Eesti Vabariigi haridusseadus
- Eesti Perekonnaseadus
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus
- Lastekaitseadus
- Alaealiste mõjutusvahendite seadus

Eesti Vabariigi lastekaitseadusega on igal lapsel õigus haridusele, mis arendab välja lapse vaimsed ja kehalised eeldused ning kujundab tervikliku isiksuse. On ära

määratletud, et kooliealistel lastel on õppimine üldhariduskoolis seadusega kohustuslik. Hariduse andmine on riigi järelevalve all. Õpetamine ei või olla seotud kehalise või vaimse vägivallaga. Õpetamine peab olema isiksusekeskne, lähtuma sugupoolte erinevusest ning rajanema õpilase edusammude tunnustamisel. (EV Lastekaitseadus 1992 § 39, § 40, § 41)

Eesti Vabariigi perekonnaseaduses 10. peatükis on selgelt välja toodud lastevanemate kohustused ja õigused. Lapsevanem peab vastutama lapse eest, hoolitsema lapse kui isiku eest ja hoolitsema lapse vara eest ning otsustama lapsega seotud asju. (EV Perekonnaseadus 2009 §116)

Eesti Vabariigi Haridusseadusega on koolikohustuslik laps, kes jooksva aasta 1. oktoobriks saab seitsmeaastaseks (vastavalt nõustamiskomisjoni otsusele saab erivajadustega lapsele määrata koolipikendust). Õpilane on koolikohustuslik põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni (uues PGS eelnõus on iga nihutatud kuni 18-aastaseks saamiseni). Vanematele on koolikohustusliku lapse jaoks kooli valik vaba, kui soovitud koolis on vabu kohti. (Põhikooli- ja Gümnaasiumiseadus 1993 § 18, EV Lastekaitseadus 1992 § 22).

Põhikooli- ja Gümnaasiumiseaduse § 9, Koolikohustus sätestub kolme punktiga järgnevalt:

- Koolikohustus on kohustus osaleda kooli päevakavas või individuaalses õppekavas ettenähtud õppes, täita õpiülesandeid ning omandada teadmisi ja oskusi oma võimete kohaselt. Koolikohustust ei loeta täidetuks, kui koolikohustuslik isik ei ole kantud ühegi kooli nimekirja või puudub õppest mõjuva põhjuseta.
- Koolikohustuslik on isik (sealhulgas välisriigi kodakondsusega või määratlemata kodakondsusega isik, välja arvatud Eesti Vabariiki akrediteeritud välisriigi või rahvusvahelise organisatsiooni esindaja laps, kelle elukoht on Eestis), kes on saanud enne käimasoleva aasta 1. oktoobrit seitsmeaastaseks. Isik on koolikohustuslik kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni.
- Koolikohustuslik isik, kes terviseseisundist tulenevalt, ei ole koolikohustuslikku ikka jõudes saavutanud õpingute alustamiseks vajalikku koolivalmidust, võib nõustamiskomisjoni soovitusel asuda koolikohustust täitma ühe õppeaasta võrra

hiljem. Koolikohustuse täitmise alustamise edasilükkamise taotluse esitab lapsevanem nõustamiskomisjonile. Koolikohustuse täitmise edasilükkamise tingimused ja korra kehtestab sotsiaalminister.

§ 32 ütleb, et „Kool rakendab abinõud vaimse ja füüsilise vägivalla ennetamiseks, tehes koostööd vanemate, kooli pidaja ning vajadusel politsei ning teiste ametiasutuste ja ekspertidega. Õpilaste ning kooli töötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustavatest juhtumitest teavitamise ning nende juhtumite lahendamise kord määratakse kindlaks kooli kodukorras.” (3) (Riigiteataja, 2009). Kool, kus on puudu sellise sisuga dokument, rikub seadust.

§ 44. Vaimse ja füüsilise turvalisuse tagamine koolis. Kohustab kooli tagama õpilasele koolis vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse. Õpilaste ja koolitöötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustavate tegurite ennetamise, neile reageerimise, juhtumitest teavitamise, nende juhtumite lahendamise. Vägivalla ennetamiseks tagama koolis järelevalve õpilaste üle kogu õppepäeva vältel. Muutma kooli ruumid ja territooriumi sellisteks, mis aitaks ennetada õpilaste ja koolitöötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustava olukorra tekkimist. Kasutades selleks jälgimisseadmestikku turvaseaduses sätestatud tähenduses ja korras, arvestades isikuandmete kaitse seaduses sätestatud nõudeid, mille kasutamise kord on sätestatakse kooli kodukorras. (Eesti Vabariigi haridusseadus. Vastu võetud 23.03.1992, Riigi Teataja)

Eesti Vabariigi Karistusseaduse § 120, § 121 ja §122 sätestavad ja sõnastavad ähvardamise, kehalise väärkohtlemise ja piinamise toimepanemisel täiskasvanud inimesele karistuseks rahalise või kuni üheaastase vangistuse. Alaealise inimese poolt toime pandud kuriteo eest vastutab lapsevanem või kohtu poolt eestkostjaks määratud isik. § 120. Sõnastab ähvardamist, kui tapmisega, tervisekahjustuse tekitamise või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamise ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist. § 121. Kehaline väärkohtlemine ehk teise inimese tervise kahjustamine, samuti löömine, peksmine või valu tekitamine või muu kehaline väärkohtlemine. § 122. Piinamine on järjepideva või suurt valu põhjustanud kehaline väärkohtlemine. (Vastu võetud 06.06.2001, Riigi Teataja)

Alaealiste mõjutamise seadus. Vastu võetud 28.01.1998. aastal, millega reguleeritakse nooremate, kui neljateistaastaste alaealiste laste mõjutusvahendid ning alaealiste komisjoni pädevus. (Vastu võetud 28.01.1998, Riigi Teataja)

Nagu programmide ja seaduste ülevaade näitab, et Eestis on väga seaduslik ja ennetav koolikiusamise osas. Probleemina saab vaid välja tuua, et kas selline kaitse ja ennetav/leevendav tegevus jõuab Eestis kõigi koolis õppivate lasteni.

Koolikiusamise leevendamiseks või ennetamiseks koolikeskkonnas on soovitanud mitmed teadlased (Astor 1999, Olweus 1991 jt.) kasutada tõhusalt ja järjepidevalt võrgustikutööd (koostööd kooli ja koduga ning erinevate instantsidega) ning kasutada erinevaid kiusamise vastaseid programme. Eriti suurt tähelepanu tuleks pöörata varajasele koolieale, kus lastel arenevad sotsiaalsed ja suhtlemise oskused.

2. UURIMUS KOOLIKUSAMISEST RAPLA JA PÄRNU ÜLDHARIDUSKOOLI ÕPILASTE TEADMISTES

Antud peatükis luuakse ülevaade uurimuse eesmärkidest, uurimisküsimustest, valimist ja uurimusmeetodist.

2.1. Uurimusküsimused, meetod ja valim

Läbiviidud koolikiusamise teemalises eesmärgiks on välja selgitada õpilaste teadlikkus koolivägivallast. Lisaks sooviti saada ülevaade kõige sagedasematest kiusamise vormidest ja koostada ülevaade laste soovitudest, kuidas oleks võimalik leevendada või ennetada koolivägivalda nende endi koolis.

Uurimusega otsiti vastuseid kolmele uurimusküsimusele:

- Millised on teadmised koolikiusamisest Pärnu ja Rapla linnade üldhariduskoolide viiendates ja seitsmendates klassides õppivatel õpilastel?
- Millises vormis esineb koolikiusamist uuringus osalenud koolides?
- Kuidas leevendada/ennetada koolikiusamist Pärnu ja Rapla üldhariduskoolides õpilaste arvates?

Uuring viidi läbi 01.-31.05.2014. aastal, kus osales 713 õpilast ning uurimuse analüüsiks kasutati kvantitatiivset meetodit. Valimi koostati eesmärgipäraselt, sest uuringut sooviti läbi viia viiendates ja seitsmendates klassides. Pärnu Õppenõustamiskeskuse sotsiaalpedagoogid koostöös töö autoriga koostasid ankeetküsitluse, millega sotsiaalpedagoogid küsitlesid kaheksa Pärnu linna kooli viiendate ja seitsmenda klasside ning töö autor Rapla Vesiroosi gümnaasiumi viiendate ja seitsmendate klasside õpilasi. Uurimuse läbiviimiseks paluti koolide õppealajuhatajatelt nõusolek ning seejärel jaotati küsimustikud õpilastele kätte.

Küsimustikule vastamine võttis aega õpilastel 10-15 minutit. Andmete sisestamisega 01.07.-20.08.2014 ja analüüsiga 01.03-30.03.2015 tegeles töö autor, kes edastab ka käesoleva lõputöö tulemused Pärnu Õppenõustamise keskuse sotsiaalpedagoogidele. Saadud andmeid analüüsis töö autor uurimisküsimuste teemade lõikes Excel'i arvutiprogrammi abil ning esitas ka autoripoolsed tõlgendused.

Antud uuringus kasutati anonüümset struktureeritud ankeetküsimustikku. Küsimustik koosneb 12. kombineeritud küsimusest, millest kuus küsimust olid avatud ja kuus suletud vastusega. Ankeedis esitatud küsimused olid identsed mõlema klassi vastajatel. Avatud küsimustel oli küsitlervatel võimalus vastata mitmesõnaliselt või kirjeldavalt. Andmete analüüsimiseks kodeeris autor avatud küsimuste vastused ühiste tunnuste alusel.

Avatud küsimuste eesmärk oli saada õpilaste individuaalne arvamus koolikiusamisest, millisena nad seda kirjeldavad, kellelt on õpilased abi saanud ning kuidas õpilane reageerib kui näeb, et kaasõpilast kiusatakse. Vastati veel küsimustele, kas ja kuidas õpilast ennast kiusati. Küsimustikus küsiti, et millised on võimalused õpilaste arvates koolikiusamise ennetamiseks ja leevendamiseks. Suletud küsimustik sisaldas ka formaalseid küsimusi: klass, sugu, kui sagedasti kiusatakse, kas üldse on kiusatud, kas on abi saadud ja kas õpilane ise on olnud kiusaja. Ankeetküsitlus on toodud lisas 1.

2.2. Uurimuse läbiviimine

Uurimuse läbiviimiseks jagas töö autor välja Raplas 82 ankeeti ja sotsiaalpedagoogid Pärnus 641 ankeeti, mis moodustasid kokku 713 ankeeti, millest 8 ankeeti olid rikutud või vastamata. Uurimisandmete analüüsis sai kasutada 705 õpilase vastuseid. Vastanuist 338 (47,9% koguvallimist) olid poisid ja 367 (52,1% koguvallimist) tüdrukud. Jaotuse soo ja klasside lõikes on välja toodud järgnevas tabelis 1.

Tabel 1. Uuritavate sugude jaotus klasside lõikes

Klass	Poiss	Tüdruk	Kokku
5. klass	172	184	356
7. klass	166	183	349
Kokku	338	367	705

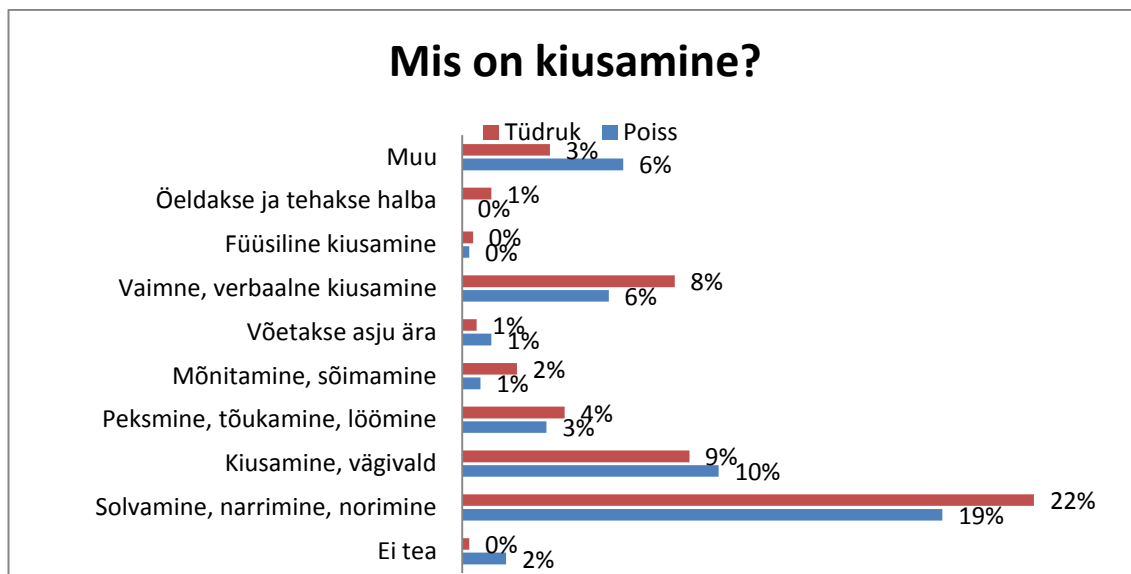
Uurimuses osales 356 viienda klassi õpilast, kellest olid 172 poisid ja 184 tüdrukud ning 349 seitsmenda klassi õpilast, kellest 166 olid poisid ja 183 tüdrukud.

2.3. Uurimistulemuste analüüs

Järgnevalt toob töö autor välja uurimustulemused vastavalt püstitatud uurimisküsimustele: millised on teadmised koolikiusamisest Pärnu ja Rapla linnade koolide viiendates ja seitsmendates klassides õppivatel õpilastel, milliseid liike koolikiusamist esineb uuringus osalenud koolides, kui palju õpilasi on kiusatud ja paljud õpilased on ise kiusajad.

2.3.1. Õpilaste teadlikkus koolikiusamisest

Joonise 2 eesmärgiks on välja tuua õpilaste arvamused ja teadmised koolikiusamise olemusest ja mõistest. Küsimustikus oli tegemist avatud küsimustega. Selleks, et neid analüüsida, kodeeris töö autor vastused vastavalt õpilaste endi tegevuste kirjelduste alusel. Samuti oli õpilasel võimalik kasutada kirjeldamiseks mitut vastuse varianti, nagu näiteks ühel ankeedil oli esimesele küsimusele neli vastust (koolikiusamise liigid on: sõimamine, mõnitamine, lükkamine ja peksmine). Antud kirjeldused kodeeriti ja koostati joonis, et välja selgitada, millist tegevust näevad õpilased koolikiusamisena. Muu vastuse puhul vastas õpilane, et koolikiusamine on, kui koolis joostakse koridoris liiga kiiresti ja palju. Selliseid ebamääraseid vastuseid esines vähe, töö autor sai kodeerida sellised vastused ebamäärasteks vastusteks.

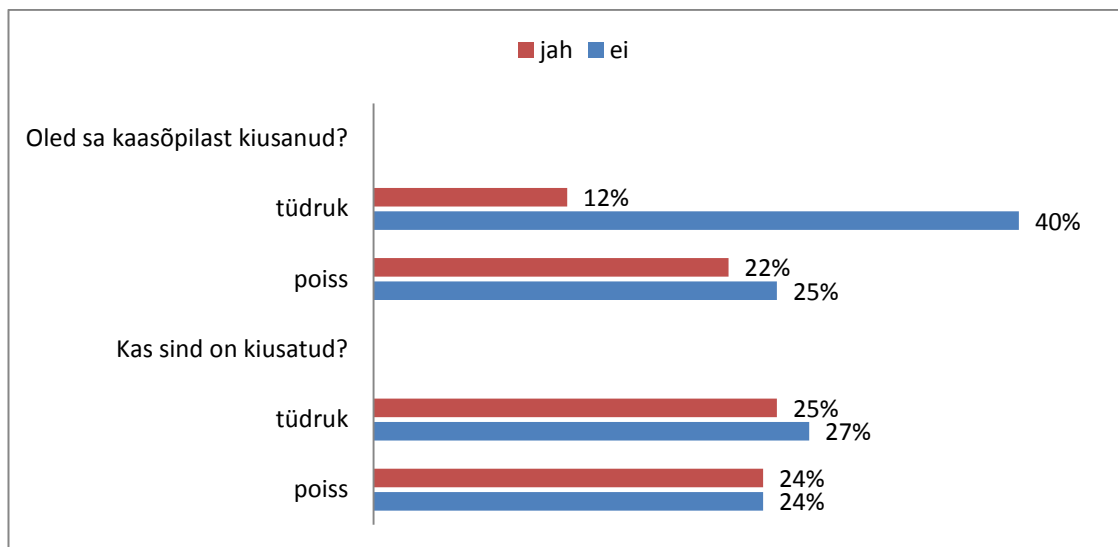

Joonis 2. Õpilaste arvamus ja teadmised koolikiusamise olemusest. (Autori koostatud)

41% õpilastest on arvamisel, et koolikiusamine on solvamine, narrimine ja norimine. 14% õpilastest kirjeldavad kiusamist koolis, kui vaimset ja verbaalset vägivalda. Koolikiusamiseks nimetab 1% lastest füüsilist kiusamist ja 7% õpilastest kirjeldavad koolikiusamist kui peksmist, löömist, tõukamist ja lükkamist. Esemete ära võtmist 2% ja 3% mõnitamist ning sõimamist nimetab vastanutest koolikiusamiseks. Kahjuks 2% lastest ei tea, mis on koolikiusamine ja 19% vastanud õpilasest ei oska seletada, mis on kiusamine, vaid vastasid lihtsalt, et see on kiusamine või vägivald. 10% õpilastest vastas muu vastusega. Kokkuvõtvalt saab öelda et, 58% õpilastest nimetab verbaalset koolikiusamist verbaalseks vägivallaks, 7% arvab, et koolikiusamine on füüsiline vägivald ja 35% vastanud õpilasest ei oska vastata, mis on koolikiusamine.

2.3.2. Õpilaste kiusatavus

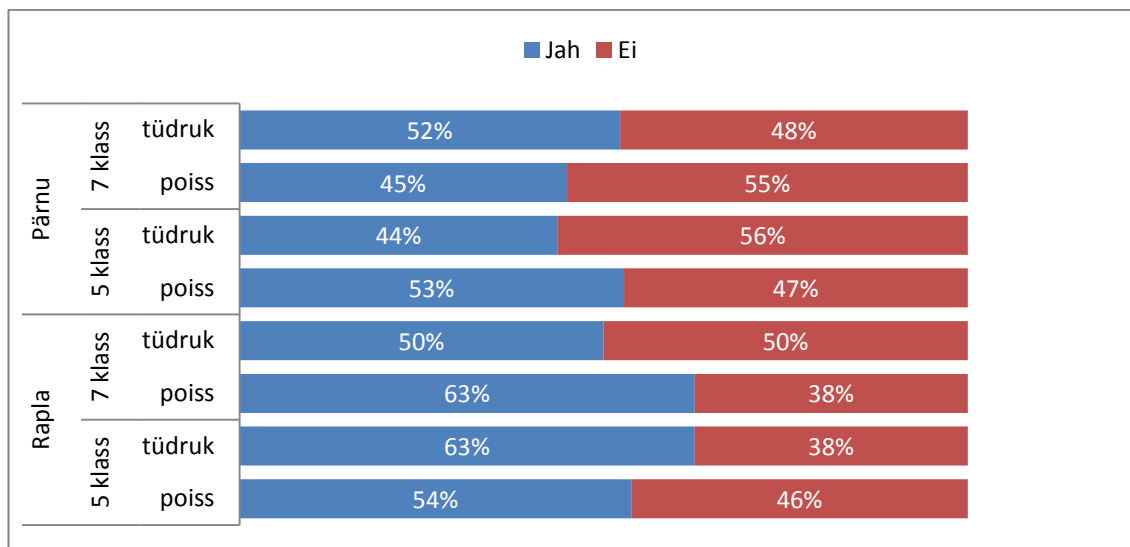
Küsitluses kasutati vastandamist, küsides esmalt õpilastelt, kas neid on kiusatud ja hiljem, kas nad ise on kiusanud. Vastandamise eesmärgiks oli teada saada, kas kiusatavad on ka kiusajad. Küsimused on võrdluseks kokku ühte joonisesse toodud, et oleks lihtsam võrrelda ja leida erinevusi.

Joonis 3. Võrdlustabel õpilaste kiusatavuse ja kiusamise vahel. (Autori koostatud)

Küsimusele, et kas sind on kiusatud, vastas 25% tüdrukutes jaatavalt, mis 2011. aasta Pärnu koolide uuringus oli 22%. 24% vastanud poistest vastas, et neid on kiusatud, 2011. aasta uuringus oli vastav arv 26%. Küsimusele, et kas sina ise oled kiusanud, vastas jaatavalt 12% vastanud tütarlastest, 2011. aasta uuringus oli vastav arv 14%. 22% poistest aga väidavad antud uuringus, et kiusavad ise, 2011. aasta uuringus oli vastav arv 40%. Antud lõputöö uurimuses selgus, et võrreldes eelneva uuringuga on poistel nelja aastaga koolikiusamine vähenenud kaks korda. Tüdrukute seevastu on kiusamine tõusnud nelja aastaga kolm korda. Kiusatavate hulk poistel on võrdne mittekiusatavatega, seega pooled poisid kannatavad koolikiusamise all. Tüdrukutel esineb paariprotsendine vahe, kiusu all kannatab vähem tütarlapsi. Tabelis on näha, et kiusajaid on koolides vähem kui kiusatavaid.

Pärnu ja Rapla linnade võrdlus koolikiusamise kohta näitab, kummas linnas puutuvad õpilased rohkem kokku koolikiusamisega. Võrdluseks on veel lisatud klassid ja linnade võrdlusega soovitakse välja tuua, et kiusatavus ei olene linna suuruselt, vaid selleks on teised põhjused.

Joonis 4. Koolikiusamine võrdluses linnadega (Autori koostatud)

Jooniselt on näha, et Rapla linna uuringus osalenud õpilased kannatavad enam koolikiusamise all kui Pärnu linna üldhariduskoolide õpilased. Huvitavalt joonistub välja, et Pärnu seitsmenda klassi poisid ning viienda klassi tüdrukud kogevad vähem koolikiusamist, kui Rapla seitsmenda klassi poisid ja viienda klassi tüdrukud. Teiste klasside õpilaste kiusatavus jääb 50-54% vahele.

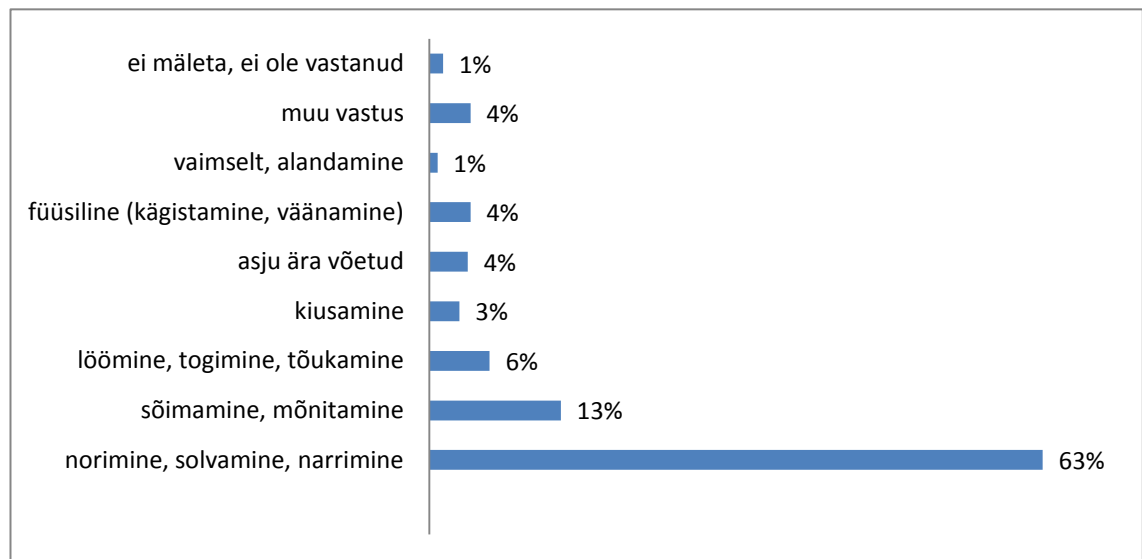
2.4. Koolikiusamise vormid uuringus osalenud koolides

Antud lõputöö teine püstitatud eesmärk on teada saada, kuidas väljendub koolikiusamine uuringus osalenud Pärnu ja Rapla koolides. Kuidas kiusatavaid kiusatakse ja kui sageli nad satuvad ohvriteks. Kas õpilased on abi saanud ja kui on, siis kes neid on koolikiusamise esinemisel aidanud. Kuidas õpilased reageerivad, kui nad näevad kaasõpilase kiusamist. Antud alapeatükis on tegemist avatud küsimustega, kus õpilasel oli võimalik kirjeldada, kuidas teda kiusati, kuidas ta sai abi ja kuidas ta reageerib, kui näeb kaasõpilase kiusamist.

2.4.1. Õpilaste kiusatavus ja kiusamise sagedus

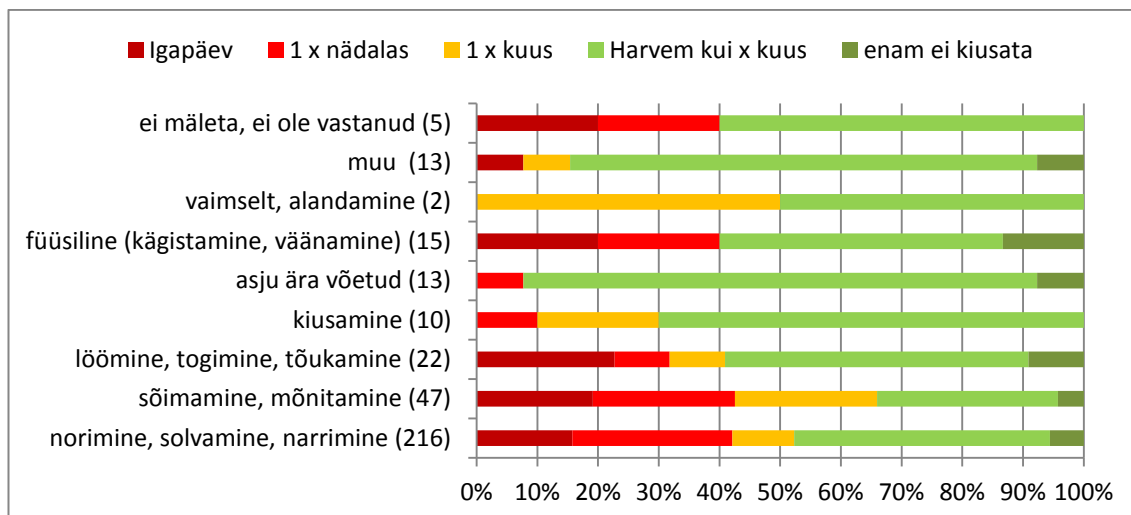
Viiendal joonisel on välja toodud kiusatavate õpilaste kirjeldused, milliste kiusamise vormidega nad on kokku puutunud koolis. Kuuendal joonisel hindavad poisid ja

tüdrukud, kui sagedasti neid on kiusatud, kui sagedasti esineb erinevaid kiusamise liike koolides.

Joonis 5. Kiusamise liigid, mille all kiusatavad kannatavad. (Autori koostatud)

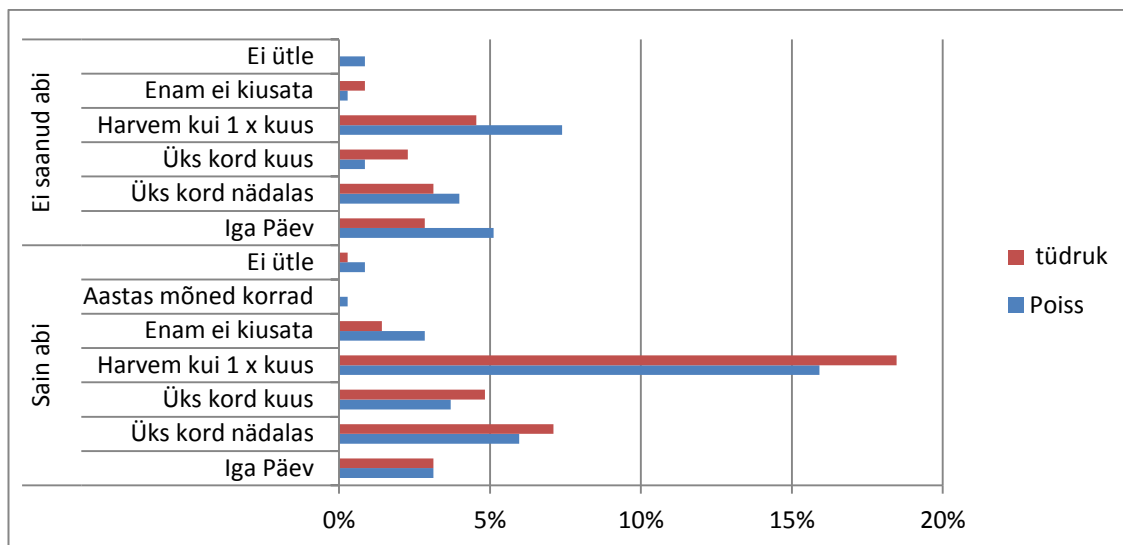
Joonisel viis on selgelt näha, et 63% kiusatud õpilastest nimetavad solvamist, norimist, narrimist kiusamisena, mille all nad koolis kannatavad, 2011. aastal oli nende kiusamisliikide vastav arv 54%. 2011. aastal on kiusatavatest 15% ähvardatud füüsilise vägivaldaga ja 14% pekstakse, käesolevast uurimusest selgub, et 6% kiusatavatest kannatab löömise, togimise ja tõukamise all ja 4% kiusatavatest õpilastest kogevad koolis füüsilist vägivalda (kägistamine ja väänamine). Kahe uuringu võrdluses saab välja tuua, et füüsilise koolikiusamise protsent langeb oluliselt ja verbaalse vägivalda protsent on tõusutrendides. Asjade äravõtmist esineb 4% kiusatavatel õpilastel.

Joonis 6. Kiusamise liigi sagedus. (Autori koostatud)

Selle joonisega soovib töö autor näidata, kui sagedasti erinevad kiusamise vormid esinevad. Selgelt on näha, et kõige sagedamini kiusatakse õpilasi harvem kui üks kord kuus. 17% õpilastest kannatab sama liiki kiusamise all üks kord nädalas. Vaimselt ja alandavalt kiusatakse õpilasi ainult üks kord kuus või harvem. Igapäevaliselt kannatab õpilasi rohkem verbaalse vägivalda all. On ka selliseid lapsi, keda hetkel enam ei kiusata, kuigi varem seda tehti, mis näitab kiusamise langust koolides.

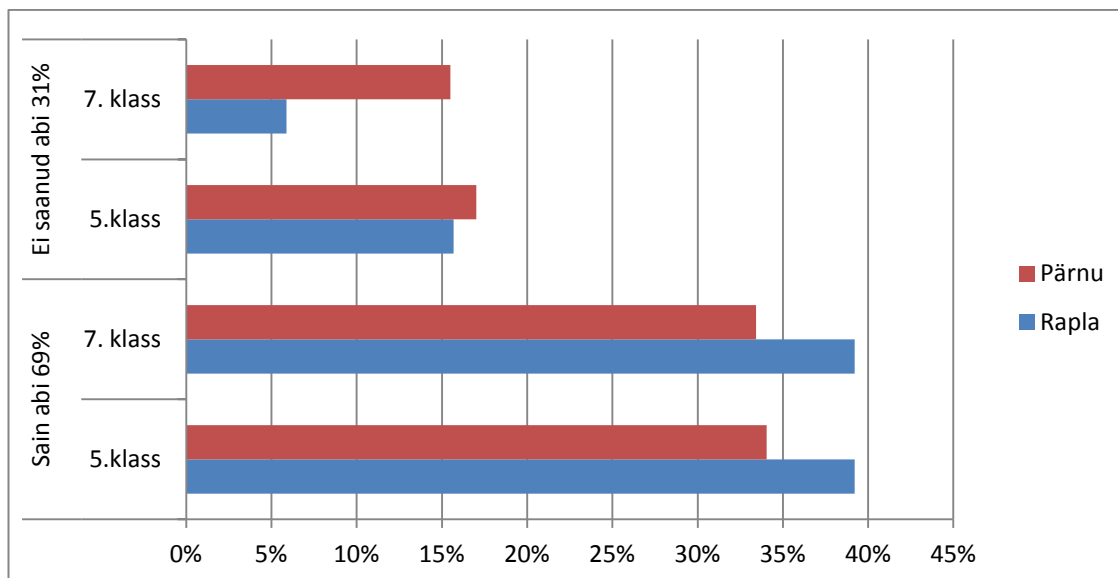
Joonisel 7 on välja toodud, kui paljud õpilased said abi koolikiusamise korral ja kui paljud mitte. Leida vastuseid küsimusele: Kas tüdrukuid kuulatakse ja usutakse rohkem kui poisse? Võrdluseks on kõrvale joonisele pandud kiusamise sagedus, et välja joonistada abisaajate kiusamise sageduse suhe.

Joonis 7. Õpilase hinnang kiusamise sageduse- ja abi saamise kohta. (Autori koostatud)

68% kiusatutest on saanud abi ja 32% ei ole kahjuks abi saanud, kui nad seda on vajad. 12% õpilastest, neist 7% poistest ja 5% tüdrukutest, ei saanud abi, kui nad seda palusid. 16% poistest ja 18% tüdrukutest kiusatakse harvem kui üks kord kuus. Nädalas korra kiusatakse 6% poisse ja 7% tüdrukuid, kes said ka abi. Uuringust selgub, et 14% kiusatud õpilastest kiusatakse igapäevaselt. 8% iga päev kiusatud lastest ei saa koolist abi, nendest 5% poisid ja 3% tüdrukud. Abi saanud õpilastest, keda iga päev kiusatakse, on nii poisse kui ka tüdrukuid 3%. 12% ohvrites kiusatakse üks kord kuus, neist 4% poisse ja 5% tüdrukuid, neist on abisaanud ja abita jäänud vastavalt 1% poisse ja 2% tüdrukuid. 5% lastest tõdevad, et neid enam ei kiusata, mis on positiivne tulemus.

Töö autor toob järgmisena välja võrdluse linnade vahel, et millises linnas saavad õpilased enam abi ja millises mitte. Juurde on lisatud võrdlusena klassid. Abi saamise ja mitte saamise põhjused on erinevad, kuna koolid suhtuvad erinevalt koolikiusamise ennetamise ja leevendamisse. Osa koole on liitunud kiusamise vastaste riiklike programmidega, mõned seevastu üritavad ise omade jõududega antud probleemiga tegeleda. Mõned koolid aga üritavad jätta muljet, et neis koolides kiusamist ei esine. Eelarve vähesuse tõttu ei ole võimalik kõikidel koolidel palgata tugipersonali (psühholoog, sotsiaalpedagoog).

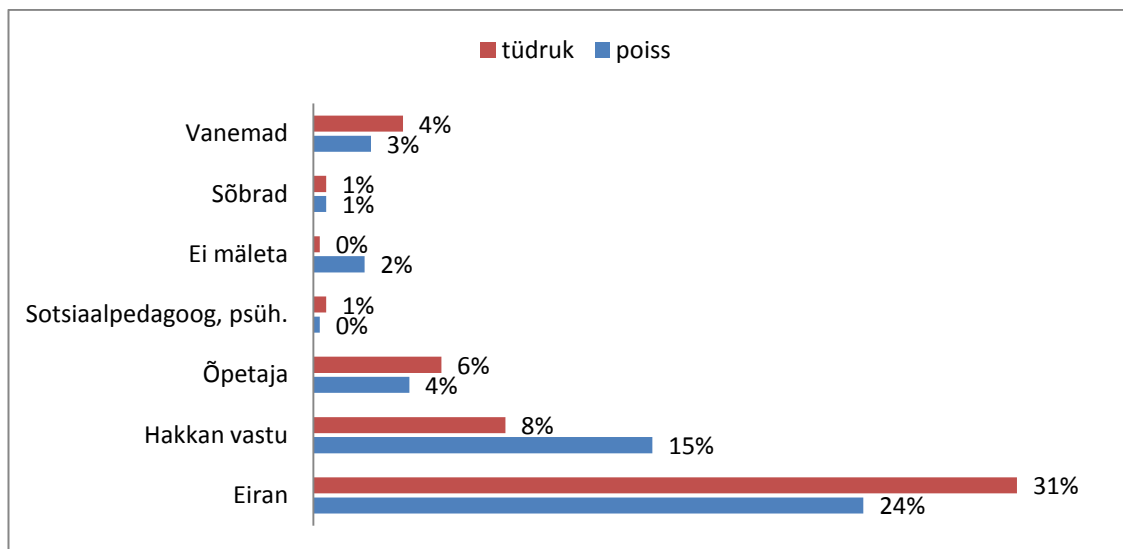

Joonis 8. Õpilaste abi saamine linnade võrdluses (Autori koostatud)

Jooniselt kaheksa on näha, et Rapla linna viienda ja seitsmenda klassid õpilased on saanud võrdselt 5-6 võrra rohkem abi ja tähelepanu kui Pärnu koolide lapsed. 6% Rapla seitsmenda klassi õpilastest pole abi saanud, mis on Pärnu õpilastest kaks ja pool korda vähem. Jooniselt on näha, et Pärnu tulemused on võrdsemad kui Rapla tulemused. See näitab, et Pärnus pole vahet, mis klassis laps õpib, tingimused on kõigile ühised. Aga Rapla puhul saab kindlalt öelda, et viienda klassi õpilased on negatiivsemas olukorras kui seitsmendikud. Järelikult viienda klassid pole tuttavad tugiteenuste võimalustega ega oska abisaamiseks pöörduda vajalike inimeste poole või ei usalda täiskasvanuid.

2.4.2. Õpilase käitumine kiusamise korral ja abi saadavus

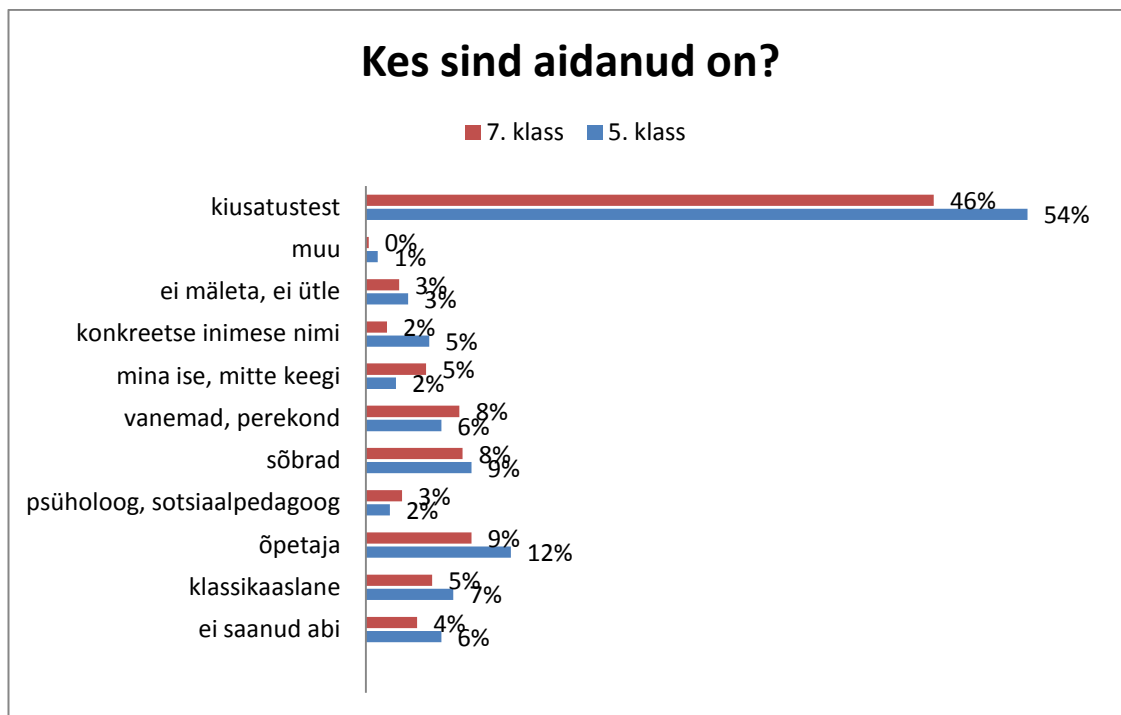
Joonisel 9 on välja toodud õpilaste käitumismustrid kiusamise korral, või kuidas nad reageerivad negatiivse käitumise korral. Antud küsimuse puhul oli tegemist samuti avatud küsimusega, kus vastaja sai vastata kirjeldavalt ning töö autor kodeeris vastused, et oleks võimalik paremat ülevaadet saada, kuidas õpilane reageerib ja kuhu pöördub kiusamise korral.

Joonis 9. Õpilase reageerimine kiusamise korral. (Autori koostatud)

31% tüdrukutest eiravad probleemseid olukordi ja 15% poistest hakkavad vastu ja seisavad enda eest. Võrreldes 2011. aasta uuringuga on languses olnud ise hakkama saamine. Eelnevalt sai 38% õpilastest ise hakkama või hakkas vastu. Praeguses uuringus vastab 23% õpilastest, et nad seisavad enda eest või siis hakkavad vastu. Tüdrukud pöörduvad meelsamini abi saamiseks õpetajate ja vanemate poole, kui poisid. 2% poisse ei mäleta või siis ei soovi avaldada seda, kuidas nad reageerivad probleemi tekkimisel. Nagu ka 2011. aastal, nii ka nüüd pöörduvad 1% lastest koolis sotsiaaltöötaja ja psühholoogi poole.

Joonisel 10 on näha, kes on õpilasi aidanud koolikiusamise korral. Õpilased selgitasid avatud küsimusele kirjeldades vastates, kellelt nad abi paluvad, kui neid on koolis kiusatud. Joonisel on välja toodud õpilaste poolt nimetatud variandid, mida lapsed kasutavad, kui nad puutuvad kokku probleemse käitumisega koolis või ei tunne ennast koolis turvaliselt. Ebamääraste vastuste hulka sai loetud näiteks sellised vastused, et *viskan korvpalli, õpin lendama või viskan silda*. Konkreetse inimese nime alla koondati laste ankeedid, kus oli märgitud näiteks *Mati, Mari või Joonas*. Kurb on tõdeda, et küsimusele vastati ka, et neid ei ole keegi aidanud ning oli ka õpilasi, kes arvasid, et nad saavad ise hakkama ega vaja abi.

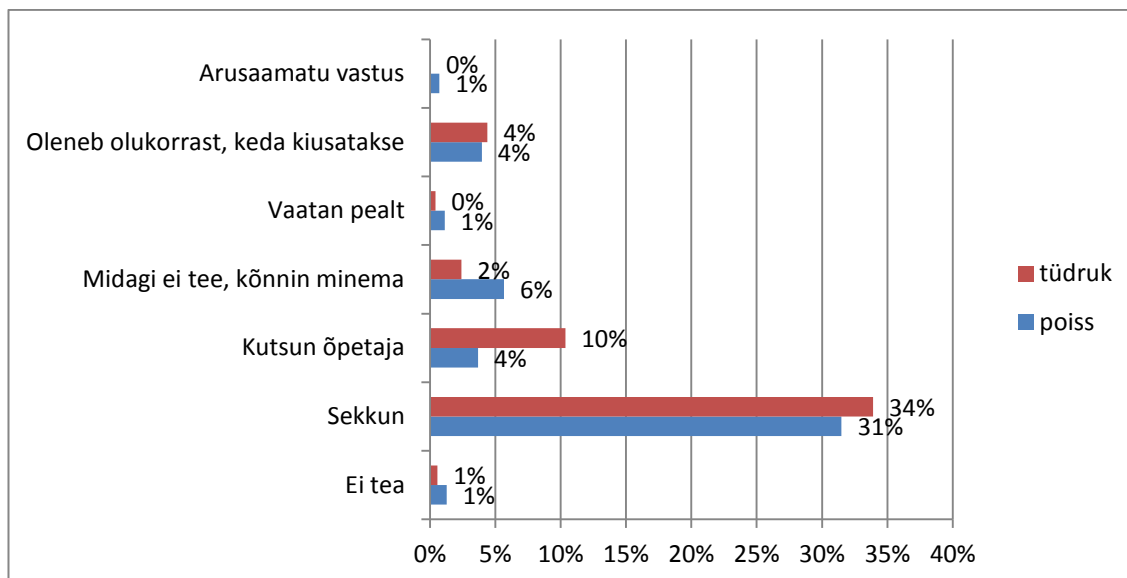

Joonis 10. Kes on õpilast aidanud. (Autori koostatud)

Jooniselt on näha, et viienda klassi õpilased pöörduvad abi saamiseks rohkem sõprade, klassikaaslase ja õpetaja poole. Lausa 12% viienda klassi õpilastest pöörduvad õpetaja poole abi saamiseks. 9% viienda klassi lastest julgevad jagada oma probleemi sõpradega ja 7% õpilastest pöörduvad klassikaaslase poole. Seitsmenda klassi õpilased aga paluvad abi 8% sõpradelt ja 8% vanematelt. Seitsmenda klassi õpilased usaldavad rohkem psühholooge ja sotsiaalpedagooge, kui viienda klassi õpilased. Võrreldes 2011. aasta Pärnu koolide uuringuga, on kiusatavate protsent vähenenud ja sellest tingituna on antud uuringus madalamad näitajad vanemate poole pöördumisel ja ise probleeme lahendamisel. Õpetaja poole pöördub 2011. aasta uuringus 12% ja käesoleva lõputöö raames läbi viidud uuringu tulemustes 21% kiusatavatest õpilastest. Saab tõlgendada, et õpetajate usaldatavus on tõusnud kahekordselt, mis on positiivne näitaja.

2.4.3. Õpilase reageerimine, kui kaasõpilast kiusatakse

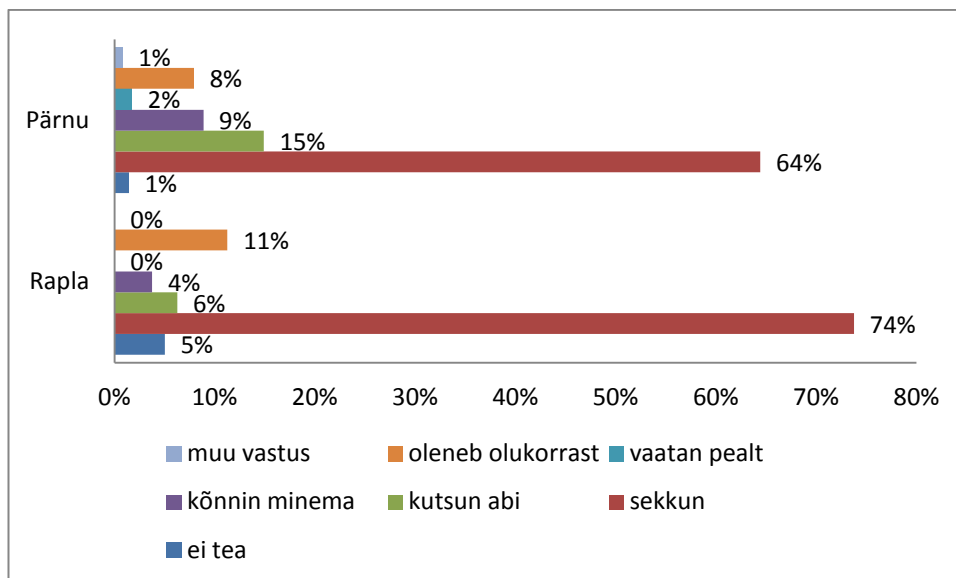
Küsimusele, kuidas käituda, kui näed kiusamist kaasõpilase suhtes, oli vastajatel võimalik kirjeldada, kuidas nad reageerivad negatiivse käitumise korral koolis. Tegemist oli avatud küsimusega ja vastata sai mitme vastusega. Joonisega soovib töö autor välja tuua kõige sagedasemad tegutsemise viisid.

Joonis 11. Õpilase käitumine, kui näeb, et kedagi kiusatakse. (Autori koostatud)

Vastanutest 31% poisse ja 34% tüdrukuid sekkuvad ja aitavad kiusatavat. Abi poole pöördub 14% õpilastest, neist 4% poisid ja 10% tüdrukud. Oleneb olukorrast, keda kiusatakse, vastasid 8% õpilastest. Kahjuks 2% õpilasi ei tea, mida teha ja 2% vaataks meelsamini kiusamist pealt. Teisisõnu on 4% õpilasi kõrvalseisjad, kes ei võta selget seisukohta ja tänu sellele toetavad vaikimisi kiusamiskäitumist.

Pärnu ja Rapla linnade võrdluses toob töö autor välja õpilaste seisukohad ja reageeringud, nähes kaasõpilase kiusamist. Olgugi, et Pärnu linna üldhariduskoolide õpilaste arv uuringus oli suurem kui Rapla koolis, saab välja tuua protsentuaalselt vastanud õpilaste tegutsemise viisid koolikiusamise olukorras, olles kõrvalseisja.

Joonis 12. Õpilaste tegutsemine koolikiusamise korral linnade võrdluses (Autori koostatud)

Jooniselt on selgelt näha, et ei ole vahet, mis linnas laps elab ja õpib, kuid ühiselt joonistub välja, et kui nähakse koolis kaasõpilase kiusamist, siis Pärnus 64% ja Raplas 74% vastanud õpilastest sekkub kiusamise protsessi. Rapla on sekkumise protsent 10% kõrgem. Numbrilised suurem erinevus joonistub välja õpilaste seas, kes kutsuvad abi kiusamise esinemisel - Pärnus 15%, Raplas 6% õpilastest. Sama olukord on ka siis, kui õpilane näeb, et kedagi kiusatakse ja ta kõnnib minema. Pärnus on kaks korda suurem selline reageering kui Rapla õpilaste seas. Samas kui õpilane vastab, et oleneb olukorrast, siis protsent on suurem jällegi Raplas (11%) kui Pärnus (8%). Rapla õpilased pole kordagi vastanud variante, et vaatan pealt või arusaamatu vastus, samas aga Pärnu õpilastel on 2% ja 1%, mis on vähe aga ikkagi on esindatud.

2.5. Õpilaste ettepanekud koolikiusamise leevendamiseks/ ennetamiseks koolis

Küsimusele, mida saab sinu arvates koolis teha, et kiusamist vähem oleks, tõid õpilased välja erinevaid kiusamisvastaseid võimalusi, samas paljud jätsid vastamata. 111 ankeedil polnud vastust, oli väga segane tekst, arusaamatu teave või õpilane ei tea, mida teha, et elu koolis turvalisemaks muutuks. 133 õpilast arvasid, et mitte midagi ei saa teha või ei teadnud, mida teha, sest kiusamine on ja jääb kooli osaks. 84 õpilast on

veendumusel, et kui õpilased suhtuksid üksteisesse sõbralikumalt, siis oleks ka koolikiusamist vähem.

48 õpilast on veendunud, et koolis peaks olema karmimad karistused. Ettepanekuid oli veel koolivormi kasutusele võtmiseks, et õpilased oleksid koolides võrdsemates tingimustes. Õpetajatel ja koolipersonalil soovitatakse vahetundides ja üleüldse koolis tähelepanelikumad olla ja kuulata rohkem õpilasi. Koolidele soovitatakse kaameraid paigaldada, turvamehi palgata ja kiusajatele eraldi klass moodustada.

Vastajad soovitasid koolides rohkem koolikiusamisealast teavitustööd teha, viia läbi loenguid, rääkida tagajärgedest. (Tabel lisa 2.)

2.6. Arutelu, järeldused ja ettepanekud

Esmaseks tuleb koolides välja selgitada, kui palju ja millist kiusamist esineb kõige enam. Mis on põhjused koolikiusamise tekkeks ja millised on esmased võimalused probleemi vähendamiseks ja lahendamiseks. Lõputöö uuringus selgus, et uuringus osalenud koolides õpilaste arvates esineb kõige enam verbaalset kiusamist (solvamine, narrimine, norimine, mõnitamine, sõimamine, vaimne vägivald, alavääristamine), füüsilist kiusamist aga esineb oluliselt vähem.

Antud lõputöö uuringust selgus, et 350 uurimuses osalenud Pärnu ja Rapla koolide õpilast on langenud koolikiusamise ohvriks, neist 51% tüdrukutest ja 49% poistest. Sellest 350-st 77% kannatavad verbaalse vägivalda all, millest võib järeldada, et selgitavat ja ennetavat tööd koolides on rohkem vaja teha verbaalse vägivalda märkamiseks ja leevendamiseks. Kõige vähem (4%) õpilastest kannatavad isiklike esemete äravõtmise all. Kiusajaks koolis on olnud 12% tüdrukud ja 22% poisid. Kiusamise ohvriks langenud viiendates ja seitsmendates klassides õppivate õpilaste arvude vahe on väike, mille põhjal võib järeldada, et klass ja vanus pole olulised. Kiusajate puhul on tulemus vastupidine, saab järeldada, et sellise kiusamise puhul on oluliseks komponendiks on klass ja vanus. Füüsiliselt kiusatavate õpilaste arv koguvalimist on väike, aga kuna uurimuses osales üheksa kooli, siis ka üks protsent füüsilist vägivalda kooli kohta on palju.

Kiusamiskäitumise ennetamisel ja tagajärgedega toimetulemisel on lapsevanematel ja õpetajatel oluline roll. Nii õpetajad kui ka lapsevanemad soovivad, et lapsel oleks koolis turvaline ja pingevaba õhkkond. Uuringust selgub, et tuleb suuremat tähelepanu pöörata laste põhiväärtuste kujunemisele. Siinkohal on oluline koostöö õpetajate ja lapsevanemate vahel. Soovitusena toob töö autor välja koolidele vajadust enam kaasata kooli tegemistesse lapsevanemaid ja kogukonda.

Teisena toob töö autor välja õpetajate ning õpilaste tähelepanelikkust ja märkamist. Paljudesse Eesti koolidesse on paigaldatud koridoridesse, garderoobidesse ja auladesse kaamerad. Kuid on kohti, nagu wc-d, trepikojad ja uksetagused, kuhu kaamera ei ulatu. Nendes kohtades toimuvad erinevad füüsilised rünnakud. Uuringust küll selgus, et füüsilise vägivalla alla kannatab 10% vastanutest, ometi leiab töö autor, et seda on siiski palju. Siit järeldusena tulebki õpetajatel ja õpilastel märgata rohkem, aidata abivajajat ja sekkuda vajadusel. Uuringust selgus ka kõrge sekkumise protsent, 65% õpilastest sekkuvad, kui näevad koolikiusamist. Sellest saab järeldada, et õpilased on teadlikud kiusamise võimalikkusest, hoiavad kokku ja kaitsevad endid ning hakkavad vastu, kui vaja. Kui sellesse protsessi liituksid koolipersonal ja vanemad teadlikult sellesse protsessi, väheneks koolikiusamine veelgi.

Töö autor soovitab koolidel läbi viia avalikke diskussioone koolikiusamise teemadel. Kaasata tuleks personal, õpilaste esindus, lapsevanemad, vilistlaskogu, haridus- ja sotsiaalministeerium, maavalitsus, kohaliku omavalitsuse esindajad, et teadvustada koolikiusamise olukorda tänases koolis.

Kaasates avalikele koosolekutele ka meediat, kajastatakse rohkematele inimestele informatsiooni, et koolid ja erinevad institutsioonidest pööravad vajalikku tähelepanu õpilaste turvalisusele oleks koolis. Meedia kajastustes põhiväärtuste rõhutamine ja positiivsete kogemuste jagamine mõjutab, mitte ainult õpilasi, vaid tervet ühiskonda.

Probleemidena võib tuua lastevanemate vähene huvi laste ja kooli tegevuste vastu, koolides on tihti professionaalse tugipersonali puuduse (psühholoog, sotsiaalpedagoog) ja tänu sellele puudub professionaalne kiusamisvastane vajalik võrgustiku töö.

Kiusamist soodustavad tegurid: koolide huvi ja vajalike meetmete kasutusele võtmine koolikiusamise tõkestamiseks ja head koostöö partnerid (Õppenõustamiskeskused, Rajaleidja keskused, noorsoopolitsei, lastekaitse spetsialistid, alaealiste komisjonid).

Kiusamist takistavad tegurid: antisotsiaalsed pereprobleemid, vähene märkamine, koostöö puudumine vajalike institutsioonidega. Lastevanemate ükskõiksus ja vähene vastutuse võtmine laste eest. Kohaliku omavalitsuse ebaühtlane panus koolisüsteemi.

Tuginedes uurimusele pakub töö autor välja omapoolsed lahendused koolikiusamise vähendamiseks uuringus osalenud koolides.

- Täiskasvanud märkaksid ja kuulaksid õpilasi senisest enam.
- Koolid võiksid korraldada rohkem ühisüritusi, kaasates lapsevanemaid ja kogukonda.
- Koolide sotsiaalpedagoogid ja psühholoogid võiksid jagada enam selgitustööd õpetajatele, õpilastele ning vanematele koolikiusamisest ja selle tagajärgedest.

Kajastades meedias rohkem koolikiusamise tagajärgi ning rõhutades ühiskonna põhiväärtusi, muutuks mitte ainult lastel elu koolides turvalisemaks, vaid ka ühiskond muutuks elamisväärsemaks. Koolides puudub täna suhtlemisõpetus, mis kindlasti aitaks õpilasi koolis omavahel parema suhtluse loomisel ja vähendaks verbaalset kiusamist. Linnalehes ilmunud 24 aprillil 2015 aastal Rapla Ühisgümnaasiumi lapsevanema Marju Bachmanni poolt kirjutatud artikkel ilmestab, et just sellisel arvamusel on ka vanemad, et koolides peaks olema tundetunnid. Koolikiusamist koolides lõpetada pole võimalik, küll aga leidub võimalusi selle oluliseks vähendamiseks.

KOKKUVÕTE

Koolikiusamise teemalisi uuringuid ja projekte tehakse tänapäeval üsnagi intensiivselt, mida aastakümneid tagasi ei tehtud, kuigi koolides esines sellist käitumist sageli. Arvestades probleemset käitumist koolides, tulebki antud teemal koolides järjepidevalt uurida ja kontrollida olukorda. Koolikiusamine erinevates vanuseklassides ning mõlema soo puhul on problemaatiline ja järjest süvenev.

Antud lõputöö eesmärk on kindlaks teha Pärnu ja Rapla linnade koolide viiendate ja seitsmendate klasside õpilaste teadlikkus ja arvamus koolikiusamisest ning kui erinevad on need vanuseliselt ja sooliselt. Selgitada välja, millises vormis esineb koolikiusamist uuringus osalenud koolides. Kaardistada õpilaste ettepanekud koolikiusamise leevendamiseks koolides.

Uurimus viidi läbi 713 õpilasega ning uurimuse analüüsiks kasutati kvantitatiivset meetodit. Saadud andmeid analüüsiti uurimisküsimuste teemade lõikes Exceli arvutiprogrammi abil ning esitati töös autoripoolsete tõlgendustega, vastavalt õpilaste seisukohtade eristudes sugude ja klasside lõikes. Antud uuringus kasutati anonüümset küsimustikku.

Uurimuse läbiviimisega said vastatud kõik antud lõputöös tõstatatud uurimusküsimused. Uuringus osalenud 713 õpilasest on kiusatud 350 õpilast ehk 49%. 77% küsitluses osalenud õpilasi kannatab verbaalse koolikiusamise all. Kogu valmist 810 korda mainivad lapsed, et koolikiusamine on verbaalne (solvamine, narrimine, norimine, mõnitamine, sõimamine, vaimne vägivald, alavääristamine) ja 279 korda füüsiline koolikiusamine (kiusamine, vägivald, peksmine, löömine, tõukamine, lükkamine, kägistamine). Kuna tegemist oli avatud küsimusega, oli lastel võimalik vastata mitme vastusega, sellest ka suurem tulemus kui vastajate arv.

Uurimusest selgus, et Rapla ja Pärnu üldhariduskoolide viiendate ja seitsmendate klasside õpilased sekkuvad, kui näevad koolikiusamist. Küsitlusega saadi ka vastuseid, kuidas õpilased reageerivad, kui neid kiusatakse, kellelt saadakse abi ja kui sagedasti last kiusatakse. Ning kui last kiusatakse, siis kuidas seda tehakse.

Õpilaste arvates koolikiusamise vähendamiseks võiksid lapsed üksteise vastu sõbralikumad ja sallivamad olla ning kanda ühist koolivormi. Õpetajad võiksid rohkem tähelepanu pöörata lastele vahetunnis ning kuulata, mida õpilased räägivad. Lastepoolsetest täidetud ankeetidest võib kokkuvõtvalt öelda, et õpetajad võiks rohkem märgata. Koolides võiksid olla karmimad reeglid ja karistused. Ennetustööd ja selgitusi koolikiusamise tagajärgedest tuleks koolides rohkem läbi viia. Oli õpilasi, kes arvasid, et lapsed võiks omavahel rohkem suhelda. Selle saavutamiseks soovitati enam grupitöid, koosviibimisi ja ühisüritusi korraldada.

Kokkuvõtvalt võib öelda, tuginedes uuringu tulemustele, et õpilastel ei ole selget teadmist koolikiusamisest, vaid pigem aetakse segamini sotsiaalsed suhted ja koolikiusamise olemus. Tulevikus tuleks koolidel suuremat tähelepanu pöörata, lapsevanematele, ühiskonnale ja põhiväärtustele, läbi mille paraneks koolis ja ka ühiskonnas inimeste omavaheline suhtlemine ja teineteise mõistmine.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Alaealise mõjutamisvahendite seadus 1998.- Riigi Teataja [https://www.riigiteataja.ee/akt/AMVS] 02.02.2015
2. **Bancroft, L., Silvermann, J. G.** 2007. Vägivallatseja lapsevanemana. Millist mõju avaldab lähisuhtevägivald perekonna toimimisele.
3. **Cacciatore, R., Kioso, S.** 2009. Päästke poisid! Tõlge Jaanits, K. Varrak kirjastus.
4. **Dupner, D. R., Meyer - Adams, N.** 2008. Lower- level violence- neglected aspect of school culture. Ballantine, J. H., & Spade. J. J. (Eds.), *Schools and Society. A Sociological Approach to Education* (pp. 164–170). Belmont: Wadsworth/Thomson.
5. Eest Vabariigi lastekaitse seadus 1992. - RT 1992, 28, 370.
6. Eesti Vabariigi haridusseadus 1992. – RT 1992, 12, 192.
7. Eesti Vabariigi karistusseadus 2001.- RT I 2001, 61, 364.
8. Eesti Vabariigi perekonnaseadus 2009. - RT I 2009, 60, 395.
9. Eesti Vabariigi põhiseadus 1992. § 37 - RT 1992, 26, 349.
10. Eni agentuur [http://www.eni.ee/?s=217HYPERLINK "http://www.eni.ee/?s=217&ms=koolikiusamine"jaHYPERLINK "http://www.eni.ee/?s=217&ms=koolikiusamine"ms=koolikiusamine] 03.01.2015
11. **Gumpel, T. P., Meadan, H.** 2000. Children`s perceptions of school-based violence. *British Journal of Educational Psychology* 70, 391–404.
12. **Haljaste, A.** Emotsionaalsed ja käitumisraskused. Tallinna Ülikool.
13. **Jarvis, P., Holford, J., Griffin, C.** 2004. *The Theory and Practice of Learning*. London; New York : RoutledgeFalmer.
14. **Junger- Tas, J.** 1999. The Netherlands. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger- Tas, D. Olweus, R Catalano & P. Slee (Eds.). *The nature of school bullying: A cross-national prespective*. New York: Routledge, 205- 223.
15. **Kadajas, T.** 2001. Koolisotsiaaltöö käsiraamat. Tartu Ülikooli Kirjastus.

16. **Kera, S.** 2004. Üheskoos teel. Lapse arengust ja kasvatuses. Kirjastus Ilo
17. **Kriips, H.** 2010. Konfliktidest ja suhtlemisostkustest õpetamisel ja juhendamisel. Tartu
18. **Kriips, H., Siivelt, P., Rajasalu, A.** 2012. Suhtlemine probleemsete lastega. Tartu.
19. Kuidas peatada koolikiusamine?
[http://www.bioneer.ee/eluviis/kogukond/?_page=6HYPERLINK
"http://www.bioneer.ee/eluviis/kogukond/?_page=6&_count_all=771"&HYPERLINK
"http://www.bioneer.ee/eluviis/kogukond/?_page=6&_count_all=771"_count_all=771]
12.11.2014
20. Kuidas tulla toime koolikiusamisega? D.A.S Õiguskuluse Kindlustus As
[www.DAS.ee]
21. **Kõiv, K.** 2003 Uuring Eesti põhikooli- ja gümnaasiumiõpilaste hulgas 2002.
22. **Kõiv, K.** 2006. Kiusamisekäitumise mitu tahku: õpilaste vaheline kiusamine, õpilaste kiusamine õpetajate poolt, õpetajate kiusamine õpilaste poolt ning õpetajate kiusamine kooli personali ja lapsevanemate poolt. Tartu: Haridus- ja teadusministeerium ning Lastekaitse Liit.
23. Küberkiusamine. [<http://www.koolirahu.eu/index.php?id=10946>] 24.03.2014
24. Laste- ja noortepsühhiaatria. 2006. Medicina.
25. Laste kasvatamine. [<http://www.hopsti.ee/vaikelapse-areng/lapse-areng-2a-18a>]
23.10.2014
26. Lastekaitse Liidu lähiajaloo etapid. [<http://esta.tyri.ee/tyrilaps/>] 27.12.2014
27. Lastekaitseadus 2014.- Riigi Teataja
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001>] 02.02.2015
28. **Lehtsaar, T.** Suhtlemisekonflikti psühholoogia. 2008a. Tartu
29. **Mathews, S.R., Löfström, E., Poom- Valickis, K.** 2008 Psühholoogia klassiruumis. Tallinna Ülikooli Kirjastus Tallinn 2008.
30. **Mouni, K.** 2010. Õpilaste ealised psühho- füsioloogilised iseärasused ja nende arvestamine kehalises kasvatuses.
[http://www.oppekava.ee/index.php/%C3%95pilaste_ealised_ps%C3%BCChho-f%C3%BCsioloogilised_ise%C3%A4rasused_ja_nende_arvestamine_kehalises_kasvat_uses] 04.01.2015

31. Murde igas veldik
https://www.haigekassa.ee/files/est_kindlustatule_juhendid/murdeiga_voldik_eesti_tryk_k.pdf] 23.02.2015
32. **Niiberq, T., Urva, T.** 2009. Enesekehtestamine – ei vdi jah? Tartu
33. **Paloheimo, M.** 1999. Lapsepdlve mdjud. Varrak.
34. **Paroni, K.** 2014. Kiusamise koolis – paratamatus vdi tegemata tdtd? 02.04.2014
 Postimees
35. **Pervin, K., Turner, A** 1998. A study of bullying of teachers by pupils in an inner London school. Pastoral Care, December, 4-10
36. **Pinker, S.** 2008 Sugude Paradoks. Miks poisid on teistsugused kui tddrukud. Tdlge Suits, K & Pegasus K. 2010 Tallinna Trükikoda.
37. Politsei- ja Piirivalveamet.
<https://www.politsei.ee/et/nouanded/noorele/koolivagivald/>] 12.04.2014.
38. **Preuschoff, G.** 2004 Tddrukute kasvatamine. Tdlge Hinrikson, H. 2008 Ersen kirjastus.
39. Probleemid koolides 2011. Riskikdutumine Pärnu linna kooliealiste dpidaste seas.
http://www.parnu.ee/fileadmin/user_upload/areng/uurimused/Probleemid_koolides_2011_raport.pdf] 19.04.2014.
40. Pdhikooli- ja gdymnaasiumiseadus 2010. Riigi teataja
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410>] 02.02.2015
41. **Rancourt, de A.** 2005. Kuidas kasvatada toateismelist? Tdlge Koff, E. 2008 Valgus kirjastus.
42. **Sharp, S., Smith, P, K.** 2004. Juhised turvalise koolikeskkonna loomiseks. Haridus- ja Teadusministeerium.
43. **Smith, P.K** 1999. England and Wales. In P. K Smith, Y. Morita, J. Jungers- Tas, D Olweus, R Catalano ja P. Slee (Eds.), The nature of school bullying: A cross – national perspective. New York: Routledge, 68-90.
44. **Strdmpl, J., Selg, M., Soo, K., Źahverdon- Źarvkovski, B.** 2007. Eesti teismeliste vdgivalla tdlgendused. Sotsiaalministeeriumi toimetised 3/2007
45. **Sullivan, K., Cleary, M., Sullivan, G.** 2012. Kiusamisevastane programm KIVA. dpetaja kdsideamat 1 ja 2 moodul.

46. **Säde, M** 2015 Kasvatada saab ainult eeskuju andes. - Tartu Ülikooli ajakiri nr. 1 [www.ajakiri.ut.ee/artikkel/890] 17.03.2015
47. **Thomas, S., Smith, H.** 2004. School Connectedness, Anger Behaviors, and Relationship of Violent and Nonviolent Youth. *Perspectice in Psychoatric Care*. 40 (4), 135-148.
48. **Vasli, K.** Õpetaja karistas ulakat poissi – kõrist kinni ja rusikas nina alla. Õhtuleht 02.02.2015. [http://www.oh tuleht.ee/660724/opetaja-karistas-ulakat-poissi-korist-kinni-ja-rusikas-nina-alla] 18.04.2015
49. **Woolfson, C. R.** 2004. Miks lapsed nii käituvad? Varrak kirjastus.
50. **Väin, I.** Grupi arenguetapid. Andragoogika osakonna seminariööd. [http://andragoogika.tlu.ee/?page_id=122] 15.12.2014

Lisa 1. Ankeetküsitlus Rapla ja Pärnu linnade koolide viiendate ja seitsmendate klasside õpilastele koolikiusamise ja sotsiaalsete suhete uurimuse läbiviimiseks. Vasta küsimusele kirjeldamise teel või tõmba ring ümber sobivale vastusevariandile

1. Mis on sinu arvates koolikiusamine (kirjelda) –

2. Kas sind on koolis kiusatud?

Jah

Ei

3. Kui jah, siis kuidas? (kirjelda) -

4. Kui jah, kui tihti sind kiusatakse?

Iga päev

Üks kord nädalas

Üks kord kuus

Harvem, kui kord kuus

5. Mida sa tegid, kui sind kiusati? (kirjelda) -

6. Kas oled kiusamise korral abi saanud?

Sain abi

Ei saanud abi

7. Kes on see inimene, kes on sind aidanud? (kirjelda) -

Lisa 1 järg

8. Kas sina oled kedagi kiusanud?

Jah

Ei

9. Kui sa näed, et koolis kedagi kiusatakse, siis sa ....

10. Mida saab sinu arvates koolis teha, et kiusamist vähem oleks? (kirjelda)

11. Mis klassis sa õpid :

5.klass

7.klass

12. Oled:

Poiss

Tüdruk

Lisa 2. Õpilaste ettepanekud koolikiusamise leevendamiseks

Soovitused	kogus
ebamäärane vastus	15
ei saa midagi teha	11
ei tea	94
eirama kiusajaid	3
hoida ennast	2
istuma jätta	3
jagada teavet rohkem	3
Julgemalt õpetajale oma muredest rääkima	2
kaamerad paigaldada	11
karistada kiusajaid	21
karmimad karistused	43
karmimad reeglid	5
kiusaja vanemad kooli	4
kiusajatele eriklassid	5
koolist välja visata	28
Koolivorm	14
loenguid korraldada	15
midagi ei saa teha	39
rohkem rääkida sellest	35
rohkem jälgida lapsi	3
rääkida õpetajale	6
sõbralikumad olema	84
tegevusi rohkem vahetunnis	5
turvamehed palgata	6
õpetaja vahetundidesse valvama	11
vastata samaga	11
õpetajad võiksid tähelepanelikumad olla	8

SUMMARY

STUDY OF SCHOOL VIOLENCE OR AGGRESSIVE SOCIAL RELATIONS IN FIFTH AND SEVENTH GRADES BY THE EXAMPLE OF RAPLA AND PÄRNU COMPREHENSIVE SCHOOLS

Age Kilter

In recent years there has been a lot of studies and programs about school violence. Although school bullying has always existed in some form or another, decades ago we didn't really hear about it. Nowadays more and more incidents of school bullying are meeting the public eye. The violence in different age groups is deepening and becoming problematic, hence it was needed to study how aware are the students about it.

In the study following tasks were raised

What is the knowledge of school violence amongst 5th and 7th grade students in Pärnu and Rapla comprehensive schools?

In which form the school violence is present in those designated schools?

In the students point of view how to alleviate/prevent school violence in Pärnu and Rapla comprehensive schools?

The study of school violence was conducted by a quantitative research, the poll involved 714 students of Pärnu and Rapla comprehensive schools. The main focus was on fifth and seventh grade pupils.

The results showed that the students believe school bullying to be 77% verbal and 10% physical. Bullying frequency was 45% a month, which of 35% was verbal. From this we

can conclude that often times the students are mistaking normal social relations and school bullying.

The study tried to find out what else would students suggest to alleviate and prevent school violence. 84 students were convinced that if pupils would be more friendly to each other there would be less bullying. 48 students were saying that the school should be more strict with punishments. There was also a proposal to start using the school uniform again, for everyone to be equal. The students also suggested for teachers and school staff to be more attentive in recess and also to pay attention and listen the students more carefully. Also to install more security cameras, hire more guards and have a separate class for bullies and people with hard personalities.

The following results can be used in other schools or administrative fields to alleviate or prevent school violence. The research can also be used in other projects and studies, which are school violence oriented.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Age Kilter,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Koolikiusamine või agressiivsed sotsiaalsed suhted viiendates ja seitsmendates klassides Rapla ja Pärnu koolide näitel

2. mille juhendaja on Anu Aunapuu, kaasjuhendaja Kandela Õun

3. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

4. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

5. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

6. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus , **19.05.2015**